

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Examensarbete

Tendentiös könsfördelning i våra historieläroböcker?

-En textanalys av utvalda läroböcker.

Skewed gender distribution in our Swedish history books?

- A text analysis of selected textbooks.

*Författare: Oscar Kjell
Handledare: Ulla Rosén
Examinator: Erik Wångmar
Termin: HT18
Ämne: Historia
Nivå: Avancerad
Kurskod: 4HIÄ2E*

Abstract

The purpose of this essay is to make visible, how and to what extent, women are illuminated in selected textbooks. All textbooks in this study are aimed at high school. In this essay, a qualitative method has been applied to generate opportunities to draw conclusions from the examined material. The textbooks are scrutinized individually and then compared to each other. Finally, the textbooks are set against the curricula to answer the overall question of the thesis, *How well do the textbooks correspond with the curricula?* Using theoretical formulas, the study shows that women are marginalized in all textbooks. It is the men's history that is served which generates that women become more like a complement. This study also shows that when women are co-authors, the representation of women in the textbooks increases. Although women are underrepresented it has over a 50-year period become more equal and it is our responsibility as future teachers to continue the gender equality work at school.

Keywords

Gender, gender theory, equality, textbooks, curriculum, text analysis, history, women's history.

Tack

Först och främst vill jag rikta ett stort tack till min handledare Ulla Rosén. Ulla har från start till mål bidragit med konstruktiv feedback som motiverat mitt arbete kring uppsatsen. Jag vill även passa på att tacka min familj och min sambo Sofia, för deras stöd och uppmuntran.

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	4
1.1	<i>Syfte</i>	6
1.2	<i>Disposition</i>	6
1.3	<i>Forskningsläge</i>	6
1.4	<i>Frågeställningar</i>	9
1.5	<i>Avgränsningar</i>	9
1.6	<i>Källmaterial</i>	10
2	TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	11
2.1	<i>Teori</i>	11
2.2	<i>Begreppsförklaring</i>	12
3	METOD	14
3.1	<i>Metodval</i>	14
3.2	<i>Metoddiskussion</i>	15
4	BAKGRUND	16
4.1	<i>Kvinnornas kamp i samhället</i>	16
4.1.1	1970-talet	17
4.1.2	1980-talet	18
4.1.3	1990-talet	19
4.1.4	2000-talet	20
4.2	<i>Kvinnor och jämställdhet i styrdokument</i>	21
4.2.1	Läroplan för gymnasieskolan 1970	21
4.2.2	Läroplan för gymnasieskolan 1994	22
4.2.3	Läroplan för gymnasieskolan 2011	23
5	RESULTAT	25
5.1	<i>Historia för gymnasiet</i>	25
5.1.1	Medeltid	25
5.1.2	Tidigmodern tid	26
5.1.3	Modern tid	26
5.1.4	Bilder och personregister	26
5.2	<i>Historiens huvudlinjer</i>	28
5.2.1	Medeltid	28
5.2.2	Tidigmodern tid	29
5.2.3	Modern tid	30
5.2.4	Personregister	32
5.3	<i>Epos</i>	32
5.3.1	Medeltid	32
5.3.2	Tidigmodern tid	33
5.3.3	Modern tid	35
5.3.4	Personregister	37
6	ANALYS	39
6.1	<i>I vilken omfattning belyses kvinnor i jämförelse med män i läroböckerna?</i>	39
6.2	<i>Hur ser samspelet ut mellan kvinnor och män i läroböckerna?</i>	40
6.3	<i>Hur väl överensstämmer historieläroböckerna med läroplanerna?</i>	41
7	SAMMANFATTNING	43
8	REFERENSER	44

1 INLEDNING

...Genus introducerades på 80-talet i Sverige för att möta ett behov av att kunna prata om den växande förståelsen av hur ”kvinnligt” och ”manligt” görs. Enkelt brukar genus beskrivas som det socialt och kulturellt konstruerade könet...Genus kan också användas för att förklara strukturer som upprätthåller kategorierna kvinnor och män, och analysera maktrelationerna däremellan¹

Om man slår upp ordet genus i svenska akademins ordlista så får man fram att det betyder ”socialt kön”. Med socialt kön menas att det är en kulturell och social konstruktion. Biologiskt kön handlar om de kroppsliga skillnaderna mellan en man och en kvinna. Socialt kön handlar däremot om vad människor har för förväntningar på, eller normer för, hur en man eller kvinna bör bete sig. Dessa förväntningar förändras över tid och rum. Normen för hur en kvinna ska vara är inte detsamma i Sverige idag som den var för 100 år sedan. På så sätt är det sociala könet (genus) en social och kulturell konstruktion. Det är något som skapas i samhället, inte något vi föds som.²

En viktig fråga i dagens samhälle är diskussionen om jämställdhet mellan kvinnor och män. Jämställdhetsproblem är inte någons fel men samtidigt allas fel eftersom vi människor dagligen medverkar till upprättandet av rådande strukturer. Kvinnor och män behandlas redan från födelsen olika. Gothlin menar på och hänvisar till leksaks- och dataföretag som tillsammans satsar på kill- och tjej datorer. Rosa datorer till flickor och datorer heltäckta av eldsflammar till killar.³ Frågan om jämställdhet fick ett rejält uppsving i samband med metoo-rörelsen. Den 5 oktober publicerade New York Times de första anklagelserna om sexuella trakasserier mot Hollywoodproducenten Harvey Weinstein. Metoo-kampanjen blev snabbt global när kvinnor världen över anklagade män för olika former av övergrepp. Sedan dess har jämställdhetsfrågan debatterats i allt större utsträckning.

Sverige skakades av en rad kollektiva upprop där kvinnor från olika branscher talade ut om trakasserier, övergrepp och orättvisor. Det kan konstateras att vi människor lever i ett samhälle där lönerna fortfarande inte är jämställda trots att man under flera år jobbat hårt med denna fråga. Ur ett jämställdhetsperspektiv kan genus förstås genom att synliggöra att kvinnor och män har olika förutsättningar och behov, vilket kan ses som en språngbräda för att förstå

¹ Nationella sekretariatet för genusforskning, <https://www.genus.se/ord/genus/>, Hämtat:2018-11-19.

² Hirdman, 2003, s. 23

³ Gothlin, 1999, s. 6

maktrelationerna mellan könen.⁴ Metoo-rörelsen har satt spår i den svenska samhällsdebatten och i politiken. Fokus läggs bland annat på arbetsmiljö och undervisning av sex och samlevnad i skolan. I augusti 2018 meddelade regeringen att den vill skärpa sanktionerna mot arbetsgivare som inte tar krafttag mot diskriminering och trakasserier.⁵

Jämställdhet är vitalt för ett fungerande samhälle. I SCB:s lathund för jämställdhet, *På tal om kvinnor och män*, förklaras att jämställdhet avser förhållandet mellan kvinnor och män.⁶ Vidare konstateras det att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare. Dessutom ska kvinnor och män ha samma möjligheter och villkor i arbete som genererar ekonomisk självständighet livet ut. SCB lyfter dessutom jämställd utbildning som en vital aspekt. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter när det gäller utbildning och personlig utveckling.⁷ I SCB:s lathund samt i skolans styrdokument och läroplaner står det tydligt att man ska arbeta mot ett mer jämställt klimat. Men hur ser jämställdheten ut i historieläroböcker? Lyfts kvinnor fram i lika stor utsträckning som män? Ses kvinnlig historia lika viktig som manlig historia? Sätts kvinnor i kontext med män i läroböckerna? Detta är bara några få frågor som studien ska närma sig.

I denna uppsats kommer fokus ligga på att undersöka hur kvinnor presenteras i utvalda historieläroböcker. Anledningen till varför jag fokuserar på genus grundar sig i att det är en viktig fråga i dagens samhälle och dessutom både intressant och lärande. Att undersöka historieläroböcker kommer förhoppningsvis leda till att jag får en större inblick i en av skolans mest vitala hjälpmedel, läroboken, och att detta i sin tur genererar ökade kunskaper för min framtida roll som lärare.

Många lärare anser att läroboken har en legitimerande funktion. Eftersom att läroböcker är ett hjälpmedel som både lärare och elever möter varje vecka, möjligtvis varje dag går det att argumentera för att elever tar till sig det som står och det som går att se i läroböckerna.⁸ Dessutom har skolböcker i historia kritiserats för att vara fyllda med män och att kvinnor lyser med sin frånvaro. Detta resulterar i att historieundervisningen blir en ensidig undervisning i ämnet historia. Man kan även anse att detta resulterar i en förfälskning av historien. Om man

⁴ Nationella sekretariatet för genusforskning, <https://www.genus.se/ord/genus/>, Hämtat:2018-11-19.

⁵ Regeringskansliet, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/08/skarpare-sanktioner-mot-diskriminering-och-trakasserier/>, Hämtat: 2018-11-19

⁶ SCB, *På tal om kvinnor och män*, Hämtat: 2018-11-28

⁷ SCB, *På tal om kvinnor och män*, Hämtat: 2018-11-28

⁸ Skolverket, *Läromedlens roll i undervisningen*, s. 21

inte tar med kvinnorna i historieläroböcker blir det som de inte har existerat, vilket också kan påverka vår nutid genom att män får ta mer plats i samhället. Därför ska det bli ytterst intressant att undersöka i hur kvinnor lyfts fram i historieläroböcker jämfört med män.

1.1 Syfte

Syftet med ifrågavarande uppsats är att undersöka på vilket sätt och i vilken omfattning kvinnor tas upp i utvalda historieläroböcker, från 1970 till och med 2011 och den nya läroplanen Gy11, jämfört med män. Får båda könen jämlikt med utrymme eller ses mannen som representativ även här? Uppsatsen har ett tydligt genusperspektiv där varje historielärobok dels ska analyseras var för sig och dels jämföra de utvalda historieläroböckerna. Totalt sätt är det tre utvalda böcker som ska analyseras, där visionen är att kunna urskilja likheter men främst skillnader i såväl struktur som innehåll.

1.2 Disposition

Härefter kommer en presentation av forskningsläge som är relevant för ifrågavarande studie, vilket följs upp av studiens frågeställningar samt vilket material som främst har använts för att kunna besvara frågorna. Inledningskapitlet avslutas med studiens avgränsningar. Efter detta kommer studiens metodavsnitt där en redogörelse för undersökningsmetoden och begreppen validitet och reliabilitet. Kapitlet avslutas med en metoddiskussion. Metodavsnittet följs av ett teorikapitel där teori och formler som studien är uppbyggd av presenteras. I bakgrundskapitel sker en presentation av kvinnornas kamp i samhället från 1970-talet fram till lanserandet av den nuvarande läroplanen Gy11. Bakgrundskapitlet består även utav en beskrivning hur kvinnor och begreppet jämställdhet lyfts fram i de utvalda läroplanerna, Lgy70, Lpf94 och Gy11. Detta skapar en fin övergång till studiens resultatkapitel där de tre utvalda historieläroböckerna granskas med ett tydligt genusperspektiv. Resultatkapitlet följs upp av en analys där resultat ska ställas mot den tidigare forskningen samt mot studiens teori. Studien avslutas med en sammanfattning.

1.3 Forskningsläge

Genus, jämställdhet och kvinnor i historien är ämnen som ständigt tas upp i olika tidningar och tidskrifter. Dessutom är det ämnen som är ständigt aktuella i nutiden och därav även inom politiken. Det är även ämnen som aktualiseras, debatteras och diskuteras i våra vardagliga samtal med kollegor, familj och vänner. Men det är också ämnen som det bedrivits forskning

om. Nedan kommer det presenteras tidigare forskningsarbeten som är relevanta för denna uppsats.

Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia, är en granskning på uppdrag av Delegationen för jämställdhet i skolan, där Ann-Sofie Ohlander tar bland annat upp vilken bild elever får av kvinnor och män genom deras historieläroböcker. Dessutom förklarar Ohlander att jämställdheten mellan könen i läromedel är hennes utgångspunkt. Ohlander undersöker dels hur man definierar jämställdhet mellan könen men även hur kvinnor framställs jämfört med män.⁹ Denna rapport har varit en bidragande faktor till mitt uppsatsämne och kommer fungera som ett verktyg för att driva uppsatsen framåt. Ohlander kommer bland annat fram till att män och det manliga perspektivet dominerar och att kvinnors historia är minst sagt minimalt och presenteras ofta som i ett inskott i texten. Ohlander kan häpnadsväckande också konstatera att i gymnasieboken *Alla tiders historia* ägnas endast 13-14 sidor av totalt 375 åt kvinnor.¹⁰ Med andra ord kan man konstatera att kvinnor är marginaliserade.

I antologin *Blickar – kulturvvetenskapliga perspektiv på utbildning* presenterar Rosén en examinationsuppgift som består utav att utforma två planeringar över ett valfritt historiskt ämne. I den ena planeringen ska man addera ett perspektiv, i detta fall genus, minoriteter eller hållbar utveckling och i den andra planeringen ska man undvika att beakta det Rosén menar på att de två planeringarna upplevdes oftast väldigt liknande men att den med ett genusperspektiv är kvinnor tillagda, utan att lärare eller blivande lärare problematiserat detta.¹¹ Denna bok kommer användas i analyskapitlet för att analysera föreliggande uppsats på ett berikande sätt.

I en underlagsrapport till Skolverket, *I enlighet med skolans värdegrund*, undersöker Britt-Marie Berge och Göran Widding främst i vilken grad kvinnor och män representeras och hur de representeras i utvalda läroböcker. Författarna har granskat böcker från ämnena biologi, religionskunskap, samhällskunskap och historia. I ämnet historia konstaterar Berge och Widding att de historiska händelseförloppen domineras utav män och att kvinnor ofta ses som offer.¹² Dessutom presenterar Berge och Widding att kvinnor är underrepresenterade och att kvinnor utelämnas där de rimligtvis har gjort viktiga insatser. Berge och Widding påpekar

⁹ Ohlander, 2010, s. 13

¹⁰ Ohlander, 2010, s. 67

¹¹ Ammert, Rosén, Svensson, 2014, s. 83

¹² Berge & Widding, 2006, s. 15

dessutom att kvinnor ständigt bedöms utifrån manliga mått, vilket resulterar att kvinnor marginaliseras och att män är det ideala.¹³

I boken *Författarröst och lärobokstradition*, redogör Långström för att den största faktorn till att läroböcker inte är jämställda är för att män oftast skriver läroböcker i historia för gymnasiet, framförallt tillbaka i tiden. Långström menar på att läroböcker är intimt sammankopplade till det rådande samhället och de politiska frågor som diskuteras.¹⁴ Långström ställer sig frågande om det är rätt att låta medelålders eller äldre män att författa läroböcker och utesluta kompetenta kvinnliga forskare. Långström redogör för Anne Marie Berggrens granskning av läroböcker där det konstateras att kvinnor upptar cirka 3 procent av texten och mellan 10-15 procent av granskningens bildmaterial. Långström kommenterar att detta möjligen kan vara resultatet av uteblivandet av kvinnliga författare.¹⁵ Vidare presenterar Långström sin egen uppfattning där han menar på att om kvinnor och män tillsammans skulle utgöra *vad-frågan* i innehållet skulle det förmodligen resultera i att yngre kvinnor kände en samhörighet i historieundervisningen. På grund av att kvinnor är marginaliserade i historieläroböcker är Långström inte förvånad över att kvinnor har svårt att bli intresserade av ämnen med begränsat genusperspektiv.¹⁶

Integrering eller tillägg är ett examensarbete av Anton Svensson vid Linnéuniversitetet. Svenssons syfte var att synliggöra samt analysera historielärares didaktiska val när det kommer till konflikten mellan de ojämsltda läromedel och styrdokumentens och läroplanernas jämställda ämnesinnehåll.¹⁷ Svensson undersöker hur lärares relation är till läromedel i historia men även hur det påverkar lärares val och hur lärare tolkar styrdokumentens jämställdhetskrav. Svensson observerade historiektioner och granskade provuppgifter. Dessutom genomfördes intervjuer som sedan analyserades. Svensson redovisar för att lärare upplever det problematiska att undervisa i historia utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Svensson kan även redogöra för att kvinnor ofta blir ”tillägg” i historien.¹⁸

Genusperspektiv i svenska skolans läromedel, är en studentuppsats där Slettemo granskar fördelningen mellan män och kvinnor i svenska läroböcker inom ämnet historia. Slettemo

¹³ Berge & Widding, 2006, s. 17

¹⁴ Långström, 1997, s. 28

¹⁵ Långström, 1997, s. 215

¹⁶ Långström, 1997, s. 216

¹⁷ Svensson, 2015, s. 6

¹⁸ Svensson, 2015, s. 55-56

jämför dessutom utvalda läroböcker med de styrdokument som var aktuell för varje lärobok. Den teoretiska utgångspunkten i Slettemos studie är, likt min, hämtad från Hirdman. Med detta sagt är våra studier relativt lika varann, men det som skiljer våra studier är att vi endast har en gemensam lärobok och resterande skiljer sig åt. Det Slettemo kommer fram till är att kvinnor är underrepresenterade i läroböcker i ämnet historia¹⁹.

Utifrån den tidigare forskningen kan det konstateras att kvinnor är marginaliserade i historieläroböcker. Istället för att intimt sammankoppla kvinnor och män i läroböckerna så blir presentationen av kvinnor mer som ett tillägg till den manliga historien. Svensson kunde exempelvis konstatera utifrån sina intervjuer att flertalet lärare driver sin undervisning med ett tydligt genusperspektiv men när proven ska formas så utelämnas ett jämställdhetsperspektiv. Rosén kan utifrån sin studie konstatera att lärare som lyckas integrera ett genusperspektiv i sin undervisning är väl medvetna om att det genererar synliggörandet av maktrelationer samt att de har god kännedom om skolans styrdokument.²⁰ Utifrån den tidigare forskningen har en rad frågeställningar för ifrågavarande studie skapats som följer i nästkommande avsnitt.

1.4 Frågeställningar

För ifrågavarande studie finns det en övergripande frågeställning:

- *Hur väl överensstämmer de utvalda historieläroböckerna med läroplanerna?*

För att kunna besvara denna fråga har en rad underfrågor skapats:

- *Vilken omfattning får kvinnor i jämförelse med män i de utvalda läroböckerna? (Text, bilder och register)*
- *Hur ser samspelet ut mellan kvinnor och män i läroböckerna?*

1.5 Avgränsningar

Det är tre historieläroböcker som ligger i fokus för själva undersökningen. De böcker som ska undersökas och granskas är *Historia för gymnasiet*, *Historiens huvudlinjer och Epos*. En annan avgränsning som gjorts är historieläroböckerna endast kommer granskas från medeltid till modern tid i och med kvinnors minimala representation under forntiden och antiken.

¹⁹ Slettemo, 2016, s. 34

²⁰ Ammert, Rosén, Svensson, 2014, s. 86

Under rubriken inledning argumenterades det för att elever ser historieläroböcker som sanning och tar åt sig det som kan utläsas i läroböcker. Det bör förtydligas att detta inte är något som kommer undersökas i föreliggande uppsats men att det är ett intressant undersökningsområde i framtida forskning eller för intresserade läsare inom detta ämne.

1.6 Källmaterial

Denna uppsats ämnar undersöka tre utvalda historieläroböcker från 1970-talet till 2011. De tre läroböckerna riktar sig till gymnasiet och A- eller B-kursen för ämnet historia. I detta avsnitt kommer det ske en kortare introduktion till varje lärobok och det ska även konstateras att de utvalda läroböckerna kommer nämnas i form av titel eftersom att läroböckerna har flera författare.

Historia för gymnasiet är utgiven 1972. Läroboken är 203 sidor lång och är den tredje upplagan skriven av Erik Nordell, K.G. Jan Gustafson och Sven-Åke Johansson. Denna lärobok var för gymnasieskolans treåriga linjer och är kronologiskt uppbyggd. Den sträcker sig från antiken till kalla kriget där varje epok har många underrubriker. Varje epok avslutas med en kronologisk översikt. Den andra utvalda läroboken är *Historiens huvudlinjer*, skriven av Per-Erik Brolin, Leif Dannert, Åke Holmberg och Almqvist och Wiksell läromedel AB. Denna lärobok är 365 sidor lång och är en grundbok för historia på gymnasieskolan. Den trycktes 1984 och har en tydlig kronologisk ordning där läroboken startas upp med "Arvet från forntiden" och avslutas med "Tiden efter 1945". *Epos: För gymnasieskolans kurs A* är skriven av Robert Sandberg, Per-Arne Karlsson, Karl Molin och Ann-Sofie Ohlander och är den nyaste av de utvalda läroböckerna i denna studie. Boken är utgiven år 2000 och är på 360 sidor och likt de andra läroböckerna följer den en röd tråd utifrån ett kronologiskt perspektiv.

Utöver historieläroböcker är de olika läroplanerna Lgy70, Lpf94 och Gy11 vitala för denna uppsats. Läroplanerna kommer presenteras i bakgrundskapitlet där fokus framförallt kommer ligga på hur begreppen genus och jämställdhet. Vilket utrymme dessa begrepp fått i läroplanerna och utvecklats. Målet är att ge läsaren en vidare helhetsbild samt fungera som en språngbräda till resultat och analys.

2 TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

I detta kapitel kommer uppsatsens teoretiska utgångspunkt att presenteras. Teorin har använts för att besvara uppsatsens frågeställningar och för att analysera resultatet. I ifrågavarande kapitel kommer även begrepp som varit centrala för studien att redogöras.

2.1 Teori

Hirdman är en frontfigur inom genusforskningen och har under många år kämpat för att öka jämställdheten mellan könen. Som tidigare nämnes så ligger Hirdmans bok, *Genus – om det stabila föränderliga former*, ligger till grund för studiens teoretiska utgångspunkt. Hirdman ser genussystemet som en ordningsstruktur av kön. Vidare menar Hirdman att det är denna ordning av människor som blivit grunden för de sociala, ekonomiska och politiska ordningarna.²¹ Vidare påstår Hirdman att det finns två ”lagar” inom genusordningen.

1. Den ena logiken är just diktomin, dvs. isärhållandets tabu: manligt och kvinnligt bör inte blandas.
2. Den andra logiken är hierarkin: det är mannen som är norm. Det är män som är människor, därmed utgör de normen för det normala och det allmängiltiga.²²

I boken, *Genus – om det stabila föränderliga former*, presenterar Hirdman tre formler som kommer fungera som teoretiska utgångspunkter samt som ett analytiskt verktyg. Den första formeln är A- icke A. Denna formel benämner Hirdman även som grundformeln. A representeras av mannen och icke A är därav kvinnan. Mannen ses här som den närvarande och kvinnan är bortglömd och icke närvarande.²³ Den andra formeln är A-a, vilket också kallas jämförelsens formel. Denna formel kan även sägas vara enkönsformeln. Hirdman förklarar och hänvisar till bibeln där det står att det var Gud som skapade kvinnan av mannens revben. Därav ska kvinnan benämnas som maninna. Detta är en gammal föreställning men som fortfarande kan vara igenkännligt och där har vi också formeln, A-a, mannen och den lilla mannen.²⁴ Den tredje och sista formeln är A-B, den normativa formeln. A-B kan igenkännas vid tvåkönsformeln där kvinnan och mannen är motsatsen till varandra. Utifrån denna formel förklarar Hirdman att mannen ses som form och kvinnan som formlös. Hirdman presenterar även vad som kännetecknar manligt och kvinnligt med hjälp Asta Ekenvall:

²¹ Carlsson Wetterberg & Jansdotter, 2004, s. 116

²² Carlsson Wetterberg & Jansdotter, 2004, s. 117

²³ Hirdman, 2003, s. 27

²⁴ Hirdman, 2003, s. 28

<u>HAN</u>	<u>HON</u>
Liv	Död
Ljus	Mörker
Kraft	Svaghet
Ande	Materia
Ren	Oren ²⁵

Hirdman påvisar att kvinnor ständigt befinner sig tre steg bakom männen. Hirdman poängterar dessutom att dagens samhälle *kan* vara båda könen, att sysslor *kan* vara båda könen och att egenskaper *kan* vara båda könen.²⁶ Vi lever i ett samhälle där det kan vara så men att det inte är så, varför? Ifrågasättande studie ämnar undersöka om dessa ”lagar” och formler kan utvinnas i dem utvalda historieläroböcker samt undersöka om det skett förändringar från 1970-talet fram till lanserandet av den nuvarande läroplanen Gy11.

2.2 Begreppsförklaring

Genus: Som tidigare nämnts ämnar begreppet genus att skapa en förståelse av hur kvinnligt och manligt görs. En enklare förklaring av genus är att det är sociala och kulturella könet som kan användas för att analysera maktrelationerna mellan kvinnor och män. Hirdman poängterar att begreppet genus hjälper oss att förstå att genus genomsyrar allt i världen omkring oss. Vad som är manligt respektive kvinnligt, platser, situationer men även politik och arbete.²⁷

Jämställdhet: Enligt regeringskansliet är jämställdhet detsamma som jämlikhet mellan kvinnor och män. De ska även ha samma möjlighet till att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet, likt genus, omfattar många frågor och områden, bland annat makt, inflytande utbildning och arbete.²⁸ Jämställdhet är dessutom ett av de globala målen samt en förutsättning för att uppnå en hållbar utveckling. Enligt de globala målen är det bevisat att politisk, ekonomisk och social jämlikhet mellan kvinnor och män genererar att alla dimensioner av hållbar utveckling stärks.²⁹

Socialt hållbart samhälle: Är synonym till ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv, utan orättfärdiga skillnader. Ett socialt hållbart samhälle kännetecknas av att människors lika värde står i centrum och att båda könen är lika delaktiga i

²⁵ Hirdman, 2003, s.35

²⁶ Carlsson Wetterberg & Jansdotter, 2004, s. 129-130

²⁷ Hirdman, 2003, s. 16

²⁸ Regeringskansliet, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/>, Hämtat: 2018-11-26

²⁹ Globala målen, <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-5-jamstallldhet/>, Hämtat: 2018-11-26

samhällsutvecklingen. Social hållbarhet är vital för det demokratiska samhället vi lever i och det krävs att alla människor är inkluderande, oavsett kön.³⁰

Könsroller: Kan sägas vara de roller som är sammanbundna till människors sociala kön. Det biologiska könet riktar sig mot vilket könsorgan en individ har medan det sociala könet mer riktar sig mot hur kvinnor och män förväntas vara eller bete sig. Hirdman belyser detta som ”den naturliga ordningen”, hur det ska vara och hur man ska vara. Hirdman menar på att den naturliga ordningen är att män ses som starka och aktiva medan kvinnor ses som de svaga.³¹ Könsroller är inte medfödda utan är skapade i det samhälle vi lever i. Föräldrar, mode, reklam är bara några saker som påverkar och formar synen på vad som är manligt och kvinnligt. Könsroller är dessutom en förändringsprocess där synen ständigt har ändrats i historien och kommer även göra så i framtiden.

³⁰ Folkhälsomyndigheten, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>, Hämtat: 2018-11-26

³¹ Hirdman, 2003, s. 80

3 METOD

För att driva uppsatsen framåt samt närma mig studiens syfte med tillhörande frågeställningar har ett större teoretiskt material samlats in, granskats och använts. Det teoretiska materialet består av historieläroböcker, rapporter, styrdokument, läroplaner och vetenskapliga artiklar. I följande kapitel kommer metodiska begründanden presenteras.

3.1 Metodval

För att kunna besvara uppsatsens frågeställningar samt kunna applicera de teoretiska formler som tidigare nämnts har denna uppsats en kvalitativ struktur tillämpats med både kvantitativa och komparativa inslag. Denna uppsats består utav en kvalitativ textanalys när det kommer till bearbetningen av läroböckerna. Bearbetningen består utav tre steg, 1.) texten undersöks för att försöka se och tolka hur kvinnor framställs. Här undersöks bland annat om kvinnor och män vävs samman i texterna eller om det enbart är ett perspektiv som framställs. Nästa steg, 2.) är att undersöka bilderna som presenteras i läroböckerna. Där kommer det undersökas hur fördelningen ser ut mellan könen men även försöka utvinna vad bilderna säger och i vilka sammanhang bilder på kvinnor presenteras. Studien ämnar även att 3.) undersöka läroböckernas personregister och presentera fördelningen mellan könen. Med andra ord kommer denna studie försöka ”identifiera och bestämma ännu icke kända eller tillfredsställande kända företeelser, egenskaper och innebörder med avseende på variation, strukturer eller processer”.³² Att tolka källmaterial är en vital del inom kvalitativ forskning och enligt Tosh bör materialet bearbetas noggrant samt undersöka sidospår och de mest osannolika ställena.³³ Detta för att uppnå en så bred helhetsbeskrivning samt skapa en djupare förståelse för läsaren.

De kvantitativa inslag som finns i studien är de beräkningar av bilder och register i de olika historieläroböckerna. Det kommer ske två beräkningar i studien. Den ena kommer undersöka hur många kvinnor som presenteras i registren jämfört med män, vilket kommer redogöras med hjälp av tabeller. Den andra beräkningen utgörs av att undersöka bilder och presentera fördelningen mellan kvinnor och män, vilket också kommer presenteras i form av tabeller. I tabellerna kommer det framgå hur fördelning ser ut antalsmässigt. För att kvantifiera uppsatsen

³² Starrin, 1994, s.23

³³ Tosh, 2011, s 131

ytterligare är studiens resultat uppbyggd efter epoker (medeltid, tidigmodern tid och modern tid).

Tidigare i uppsatsen belystes det att historieläroböckerna *Historia för gymnasiet*, *Historiens huvudlinjer och Epos*, dels ska granskas enskilt och dels sättas i kontext till varandra. Läroböckerna kommer med andra ord att jämföras vilket genererar att uppsatsen får, som nämndes innan, ett komparativt inslag. Dessutom kommer de olika läroplanerna Lgy70, Lpf94 och Gy11 jämföras för att kunna urskilja likheter och skillnader men även se hur begrepp som genus och jämställdhet diskuteras och utvecklas. Efter inläsning av Florén och Ågren uppstår en känsla att författarna uppmuntrar jämförelser då det resulterar i att studien får en bredare helhetsbild, då man jämför material och försöker utvinna likheter och skillnader.³⁴

3.2 Metoddiskussion

Jag påstår att kvalitativ metod är rätt val för denna uppsats. Anledningen till detta kan förklaras med hjälp av Trost som menar: ”Om jag däremot är intresserad av att t.ex. försöka förstå människors sätt att resonera eller reagera, eller av att särskilja eller urskilja handlingsmönster, så är en kvalitativ studie rimlig.”³⁵ Framförallt riktar sig denna studie mot det sista, att försöka skapa en så bred bild av ett handlingsmönster, i detta fall kvinnors deltagande i historieläroböcker och hur det skiljer sig mellan äldre och nyare böcker. Dessutom ämnar denna studien att ge läsaren en så djup förståelse som möjligt för det ämne.

Historieläroböckerna valdes utifrån när de trycktes och därav resulterade det i tre läroböcker som använts under respektive läroplan. *Historia för gymnasiet*, 1972, *Historiens huvudlinjer*, 1984 och *Epos*, 2000. Grunden med detta val är att jämföra hur läroböckerna skiljer sig åt ur ett genusperspektiv för att kunna besvara studiens frågeställningar och uppnå studiens syfte. Dessutom ämnar uppsatsen undersöka hur väl läroböckerna överensstämmer med läroplanerna i och med att det finns ett tydligt jämställdhetsperspektiv i läroplanerna, främst i Lpf94 och Gy11.

³⁴ Florén & Ågren 2010, s. 36

³⁵ Trost, 2010, s. 32

4 BAKGRUND

Detta kapitel är uppbyggt av två delar, 4.1 Kvinnornas kamp i samhället och 4.2 Kvinnor och jämställdhet i läroplanerna. I 4.1, Kvinnornas kamp i samhället, ska studien försöka närma sig hur samhället och den allmänna synen på genus såg ut och har förändrats från 1970-talet till 2011. Kvinnornas kamp i samhället delas in i olika avsnitt för enkelhetens skull. I underkapitlet, 4.2, kommer en presentation om hur kvinnor och begreppet jämställdhet presenterats och diskuterats i läroplanerna -70, -94 och 2011. Detta kapitel är en vital del i studien då det ger läsaren en ökad förståelse samt kan ses som en språngbräda till resultatet.

4.1 Kvinnornas kamp i samhället

Alltsedan kvinnors formella medborgarskap hade bekräftats genom författningsrevisionerna efter första världskriget hade kvinnorna i realiteten betraktats som en särskild kategori medborgare. Folkhemsbyggets inriktning på familj, boende och kvinnor hade förstärkt detta. Under 1960-talet handlade mycket av den politiska diskussionen om relationen mellan könen. Barnomsorgen, kvinnolönerna och särbeskattningen stod i centrum.³⁶

Den svenska modellen betraktades länge som mannens. Mannen sågs som ensamförsörjaren, trots normen fanns det hundratusentals kvinnor som kände ett måste eller självmant valde att arbeta. Östberg och Andersson förklarar att det var männen som samlades på Harpsund. Staten, kapitalet och intresseorganisationer, styrdes alla utav män. I 1965 års regering fanns det bara en kvinna, Ulla Lindström. Hon ansågs av många vara en kraftfull förespråkare, främst inom jämställdhetsfrågor och hade djupa rötter i den svenska kvinnorörelsen.³⁷ Östberg och Andersson konstaterar att forskning samt politiska bedömare ansåg att Sverige var det landet som hade kommit längst gällande välfärd, jämlikhet och även jämställdhet mellan könen³⁸, trots att kvinnor betraktades som en särskild kategori människor och att männen ansågs vara normen i samhället.

Under 1950- och 1960-talen genomfördes en rad reformer, bland annat daghemsbyggandet på 50-talet. Under 1960-talet skedde en stor utbyggnad av barnomsorg och från 1969 fick familjedaghem statsanslag. Graviditetsledigheten ersattes 1974 av föräldraledigheten, vilket gav båda föräldrarna rätt till viss ledighet när barnen är små. Dessutom blev 6 timmars dag möjlig för båda föräldrarna. Ekenwall och Kyle menar på i, *Våra dagars Sverige*, att dessa

³⁶ Hedenborg & Kvarnström, 2015, s. 320

³⁷ Östberg & Andersson, 2013, s. 119

³⁸ Östberg & Andersson, 2013, s. 120

reformers syfte var att uppnå jämställdhet mellan könen samt att stärka kvinnans ställning på arbetsmarknaden. Enligt Ekenwall och Kyle kom 60- och 70-talen att kännetecknas av vitalitet och kampanda.³⁹

4.1.1 1970-talet

Det var under 1960-talet som den moderna jämställdhetspolitiken började växa fram. Man började vid denna tidpunkt inse att kvinnors arbetskraft behövdes i samhället och det var i samma veva som könsrollsdebatten startade. Kvinnorörelsen fick ett uppsving under 60-talet men Isaksson förklarar att den nya kvinnorörelsens uppkomst i Sverige kan dateras till 1970. Det var året som Grupp 8:s verksamhet drog igång på allvar.⁴⁰ Grupp 8 var till början en rad kvinnor, från början åtta stycken och därav namnet, som kämpade för jämställdhet i samhället och för kvinnors frigörelse. Ambitionen för gruppen var att ”ta ett kvinnogrepp på socialismen”.⁴¹ Grupp 8 hade öppna möten så att alla i samhället fick möjlighet att komma och påverka. Till dessa möten delades flygblad ut som kunde se ut på följande vis:

KVINNOR!

Känner Du Dig utnyttjad eller isolerad?

Vill Du göra något åt det?

Vill Du arbeta för – flera daghem, bättre villkor på arbetsplatsen, fri abort?

Vill Du vara med i kampen för ett socialistiskt samhälle?

Kom till Grupp 8:s INFORMATIONSMÖTE, torsdagen den 11 juni kl. 19.30. Plats: Stadsmuseet (Tunnelbana till Slussen)⁴²

Under 70-talet genomfördes många reformer som påverkade kvinnors ställning i samhället och kan sägas ligga till grunden för jämställdhetspolitiken i dagens samhälle. 1971 infördes särbeskattningen i Sverige, vilket är en reform som resulterade i att makarna beskattades var för sig. Året efter, 1972, tillsätter regeringen ”Delegationen för jämställdhet mellan kvinnor och män”. Detta för att hävda kvinnors rätt till arbete. 1974 kan minst sagt sägas vara ett betydelsefullt år för kvinnorna. Då reformerades moderskapspenningen till den könsneutrala föräldraförsäkringen. Vilket i sin tur genererade att hälften av dagarna delades upp till vardera föräldern. Östberg och Andersson redovisar även att under 1974 så skedde det en utbyggnad av

³⁹ Cornell, m.fl. 1992, s. 176

⁴⁰ Isaksson, 2007, s. 49

⁴¹ Isaksson, 2007, s. 49

⁴² Isaksson, 2007, 53

barnomsorgen i syfte att skapa ett samhälle där familjen har ett gemensamt ansvar.⁴³ Östberg och Andersson förklarar vidare att fri abort genomfördes 1975.⁴⁴

Dessa reformer resulterade i att kvinnorna fick det enklare att komma ut i arbetslivet och gavs även en ökad ekonomisk självständighet. Dessutom ska det poängteras att det var under 1970-talet som den offentliga sektorn expanderade kraftigt genom utbyggnader av exempelvis omsorg, skola och vård. Detta genererade i sin tur lediga arbetstillfällen som främst fylldes med kvinnor. Östberg och Andersson menar på att 60- och 70-talets kvinnorörelse sågs som den andra vågens feminism, (första vågen var vid sekelskiftet, rörande frågan om kvinnors rösträtt). Andra vågens feminism vann många segrar men samhället ansågs inte bli mer jämställt, exempelvis halkade kvinnolönerna halkade efter männens. Dock så kunde man under 70-talet se att kvinnorörelser letade sig in i universiteten och kämpade för att genusforskningen skulle få vetenskaplig legitimitet.⁴⁵

4.1.2 1980-talet

70-talets kvinnorörelse var oerhört vital för kvinnorna i samhället och den var enligt Sjöstedt:

...en utveckling som inte avstannade för att medierna tröttnade. Under 80-talet har medvetenheten spritt sig som en av de bränder som pyr utan att brandkåren upptäcker den och nått många fler kvinnor. Och efter valet 1991 flammade elden plötsligt upp igen.⁴⁶

Hedenborg och Kvarnström förklarar, som också är allmänt känt, att kvinnor ständigt i historien varit marginaliserade och att det var först under 1900-talet som den negativa särbehandlingen luckrades upp. 1983 togs den sista spärren bort mellan könen, vilket resulterade i att kvinnor nu fick tjänstgöra inom försvaret.⁴⁷ Enligt jämställdhetsombudsmannen innehöll 80-talet vitala aspekter för jämställdheten mellan kvinnor och män. Bland annat så bildades JämO 1980 vars syfte var att övervaka jämställdhetslagen.⁴⁸ Lagens mål var att: ”1§ Denna lag har till ända mål att främja kvinnors och mäns lika rätt i fråga om arbete, arbetsvillkor och

⁴³ Östberg & Andersson, 2013, s. 218

⁴⁴ Östberg & Andersson, 2013, s. 218

⁴⁵ Östberg & Andersson, 2013, s. 390

⁴⁶ Sjöstedt, 2008, s. 136-137

⁴⁷ Hedenborg & Kvarnström, 2015, s. 18

⁴⁸ JämO, <http://www.jamombud.se/omjamstalldhet/jamstalldhetshi/>, Hämtat: 2018-11-30

utvecklingsmöjligheter (jämslällldhet i arbetslivet)". Vidare förklarar det, i paragraf 6, att en arbetsgivare ska driva ett målinriktat arbete för att främja jämslällldhet i arbetslivet.⁴⁹

Jämslällldhetsombudsmannen påvisar att det var under 80-talet som begreppet genus infördes i forskarvärlden som ett verktyg för att beskriva det sociala könet. Det var även under 80-talet som kvinno- och jämslällldhetsforskning kraftfullt drevs framåt. Detta kom senare att kallas genusforskning.⁵⁰ Det var även under 1980-talet som *Kvinnovetenskaplig tidskrift* grundades vilket resulterade i att den akademiska och den politiska feminismen kunde kämpa för ökad jämslällldhet hand i hand.⁵¹

4.1.3 1990-talet

När det kommer till jämslällldhetsarbetet under 90-talet påvisar SCB att den största förändringen, jämfört med tidigare år, är kvinnors minskade tid för hemarbete. SCB kan fastslå att kvinnor under 90-talet ägnar 40 minuter mindre per dag jämfört med på 80-talet.⁵² Det var även under 90-talet som politiken fick nya kvinnliga ansikten. Östberg och Andersson menar på att en del av politikens nya ansikte var att kvinnorna blev allt fler och synligare i politiken. Kvinnornas framsteg inom politiken ansågs som en viktig värderingsförändring i det politiska ledarskapet, vilket skulle ge upphov till att jämslällldhetsfrågan diskuterades i större utsträckning. Vidare förklarar Östberg och Andersson att kvinnorna inom politiken snabbt fick större krav från kvinnorörelser om att driva frågor rörande bland annat jämslällldhet och barnomsorgen. Mona Sahlin tilldelades under 90-talet rollen som ansvarig minister för arbetsmarknaden och Anna Lindh blev utrikesminister 1998.⁵³

På universitetet blev genusperspektiv alltmer accepterat och skulle adderas på alla kurser. I den svenska politikens värld 1994 beslutades det att ett jämslällldhetsperspektiv skulle läggas på alla politiska beslut och ett jämslällldhetsråd instiftades. Den dåvarande statsministern Ingvar Carlsson deklarerade att han var feminist. Feminismen hade med andra ord blivit salongsfälig och för kritikerna var detta "statsfeminismens" genomslag.⁵⁴ Under 1994 så uppnår kvinnorna halva makten på en regeringsnivå genom att Stödstrumporna hotat med att bilda ett

⁴⁹ Riksdagen, https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-19791118om-jamstallldhet-mellan-kvinnor_sfs-1979-1118, Hämtat: 2018-11-30

⁵⁰ JämO, <http://www.jamombud.se/omjamstallldhet/jamstallldhetshi/>, Hämtat: 2018-11-30

⁵¹ Östberg & Andersson, 2013, s. 390

⁵² Tid för vardagsliv, 2003, s. 19

⁵³ Östberg & Andersson, 2013, s. 389

⁵⁴ Östberg & Andersson, 2013, s. 390-391

kvinnoparti.⁵⁵ Stödstrumporna bildades av politiska journalisten Maria-Pia Boëthius. Andra viktiga aktörer inom Stödstrumporna var Nina Lekander, Ebba Witt-Brattström och Agneta Stark. Syftet med Stödstrumporna var att se till att ”varannan damernas” upprätthölls.⁵⁶

Jämställdhetsombudsmannen förklarar, utifrån ett jämställdhetsperspektiv, att i kvinnomaktsutredningen (97-98) läggs en rad forskarstudier fram i syfte att utvärdera och kartlägga kvinnors makt och ekonomiska resurser. Under 90-talet var sexualisering av kvinnor ett stort debattämne och det var under denna tidsperiod som lagstiftning rörande våldtäkt och diskriminering skärptes.⁵⁷

4.1.4 2000-talet

Under 2000-talet kom en del viktiga reformer för att ytterligare stärka arbetet med jämställdhet och diskriminering. I texten som följer redovisas ett urval av viktiga årtal som gjort skillnad för kvinnor och män. 2006 kom ett nytt jämställdhetspolitiskt mål. Riksdagen beslutade att det övergripande målet för jämställdhetspolitiken ska vara att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. I januari 2017 kompletterades detta övergripande mål av regeringskansliet med sex delmål: 1) En jämn fördelning av makt och inflytande. 2) Ekonomisk jämställdhet. 3) Jämställd utbildning. 4) Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. 5) Jämställd hälsa. 6) Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.⁵⁸ 2008 antas en ny diskrimineringslag som ersätter den tidigare jämställdhetslagen och andra diskrimineringslagar. Diskrimineringsombudsman(DO) införs.

År 2005 bildades partiet Feministiskt initiativ(FI) av bland annat Gudrun Schyman tidigare partiordförande för vänsterpartiet, Ebba Witt-Brattström feminist, professor och författare samt Tiina Rosenberg, teatervetare, genusvetare och professor. Enligt FI grundades partiet för att tillföra politiken den saknade dimensionen. Ett öppet, jämställt och jämlikt samhälle fritt från diskriminering kräver en ny politik som sätter mänskliga rättigheter i fokus. Mänskliga rättigheter utgår från alla människors lika värde. FI värnar om respekten för varje människa och vill skapa en ny kultur i politiken där makt betyder självständighet att kunna skapa både

⁵⁵ JämO, <http://www.jamombud.se/omjamstalldhet/jamstalldhetshi/>, Hämtat: 2018-12-05

⁵⁶ Östberg & Andersson, 2013, s. 391

⁵⁷ JämO, <http://www.jamombud.se/omjamstalldhet/jamstalldhetshi/>, Hämtat: 2018-12-05

⁵⁸ Regeringskansliet, <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetspolitikens-mal/>, Hämtat: 2018-12-07

samhället och sitt eget liv och inte strävan efter kontroll och dominans. FI vill vara en kraft som arbetar för att skapa en jämställd, jämlik, hållbar och rättvis värld.⁵⁹

4.2 Kvinnor och jämställdhet i styrdokument

Läroplaner är i allra högsta grad politiska dokument som Sveriges riksdag bestämmer över. Göran Linde menar på att läroplaner är ett verktyg för att förmedla värden och normer som statsmakten tror på.⁶⁰ Läroplaner kan sägas ange vilka värden som regeringen vill att skolan ska bygga sin undervisning på samt vilka mål som ska känneteckna undervisningen. Denna uppsats kommer framförallt undersöka hur begreppen genus och jämställdhet lyfts fram i de utvalda läroplanerna samt vilka krav läroplaner sätter på verksamhet, lärare och elev för att uppnå en mer jämställd skola och för att kunna se om samhällsvärderingar blir synliga i skolans styrdokument.

4.2.1 Läroplan för gymnasieskolan 1970

Skol- och utbildningsvärlden började reformers under 1950-talet i och med införandet av enhetsskola. Med den nya läroplanen 1970 (Lgy70) kom den nya gymnasieskolan, med yrkesskolan inräknad, att få en ny målsättning, vilket var att bryta traditionella könsrollsmönster i utbildningen.⁶¹ Lgy70 var den första läroplanen i svensk historia där begreppet jämställdhet introducerades. När man slår på begreppet jämställdhet i Lgy 70 får man endast två träffar. Dels så belyses det under läroplanens *Mål och riktlinjer* där det står det skrivet:

Skolan bör verka för jämställdhet mellan män och kvinnor – i familjen, på arbetsmarknaden och inom samhällslivet i övrigt. Den bör orientera om könsrollsfrågan och stimulera eleverna att debattera och ifrågasättande rådande förhållanden. Skolan skall skapa förståelse för de grupper som har särskilda problem i det moderna samhället.⁶²

Jämställdhet tas också upp i läroplanens underrubrik *Undervisning*. Där förklaras det att förutom objektiva kunskaper så ska skolans arbete ge intellektuell skolning och emotionell fördjupning, vilket i sin tur ska generera att eleverna får insikt om att könen måste vara jämställda. Detta ska även stärka elevernas aktning för sanning och sanningssökande.⁶³ I kursplanen för ämnet historia i Lgy70 tas jämställdhet inte med och könsrollsfrågan är inte ett

⁵⁹ Feministiskt Initiativ, <https://feministisktinitiativ.se/politik/>, Hämtat: 2018-12-07

⁶⁰ Linde, 2009, s. 37

⁶¹ Cornell, m.fl. 1992, s. 176

⁶² *Läroplan för gymnasieskola: Lgy 70, 1975*, s. 15

⁶³ *Läroplan för gymnasieskola: Lgy 70, 1975*, s. 29

huvudmoment för ämnet. Könsrollsfrågan är dock ett huvudmoment i ämnena Barnkunskap, Familjekunskap, Arbetslivsorientering och Samhällskunskap.

4.2.2 Läroplan för gymnasieskolan 1994

När det kommer till 1994 års läroplan (Lpf94) kan det konstateras att jämställdhetsarbetet har fått större utrymme i denna läroplan jämfört med Lgy70. I Lpf94 förklaras det att det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund och utifrån Skollagen (1985:1100) ska verksamheten i skolan utformas tillsammans med grundläggande demokratiska värderingar som bland annat ska främja aktningen för varje människas egenvärde. Vidare kan det läsas att skolan dessutom har en vital uppgift rörande förmedlingen av de värderingar som vårt samhälle är uppbyggt av. De värden som skolan ska förmedla är: ”Människors okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta”.⁶⁴

I utbildningen för vuxna, komvux och statens skolor för vuxna (SSV), finns det en rad utskrivna mål som vuxenutbildningen ska göra. Där står det att utbildningen skall: ”överbygga utbildningsklyftorna och därigenom verka för ökad jämlikhet och social rättvisa”.⁶⁵ Om blicken vänds tillbaka till gymnasieskolan står det klart och tydligt att läraren ska se till att alla elever, oavsett kön, får ett konkret inflytande rörande arbetssätt, arbetsformer och innehållet i undervisningen.⁶⁶ I Lpf94 fanns det dessutom ett par riktlinjer som all personal i skolan skulle följa. Där står det bland annat att personal ska informera och vägleda elever inför deras val av kommande kurser för att motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig i exempelvis kön.⁶⁷

Dessutom så föreskriver Lpf94 att skolan ska bedriva en likvärdig utbildning. Undervisningen skall nämligen anpassas till varje elevs förutsättning och behov. I denna läroplan förklaras det, med hjälp av Skollagen, att utbildningen inom varje skolform skall vara likvärdig, oavsett var i Sverige utbildningen sker. Vidare konstateras det att skolan aktivt och medvetet skall främja kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter och att all personal ska uppmuntra eleverna till att utveckla sina intressen utan några som helst fördomar om vad som är kvinnligt och

⁶⁴ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpf94*, 1994, s. 3

⁶⁵ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpf94*, 1994, s. 7

⁶⁶ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpf94*, 1994, s. 14

⁶⁷ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpf94*, 1994, s. 15

manligt.⁶⁸ Rektorn, som pedagogisk ledare, har också tydligt beskrivna förpliktelser och ansvar att följa. Rektorn ska bland annat upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling.⁶⁹ Det bör förhoppningsvis resultera i att skolan blir alltmer jämställd och jämlik.

4.2.3 Läroplan för gymnasieskolan 2011

I, *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* (Gy11), finns ett antal grundläggande värden som skolans värdegrundsarbete ska sträva mot. Några utav de värden som skolan ska förmedla är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde och jämställdhet mellan kvinnor och män.⁷⁰ Vidare presenteras ett par riktlinjer som läraren ska gestalta. Läraren ska bland annat se till att undervisningen till innehåll och uppläggning kännetecknas av ett jämställdhetsperspektiv.⁷¹ Med utgångspunkt i skollagen ska utbildningen formas i harmoni med de grundläggande demokratiska värderingarna och mänskliga rättigheter som exempelvis jämställdhet.⁷² Dessutom konstaterar Gy11 att skolan aktivt ska främja kvinnors lika rätt och möjligheter samt att eleverna ska uppmuntras att utveckla sina egna intressen utan fördomar om vad som är kvinnligt respektive manligt.⁷³ Vidare konstaterar Gy11 att ingen i skolan ska utsättas för diskriminering på grund av exempelvis kön.⁷⁴

I Gy11:s tillhörande kommentarmaterial benämns inte kvinnor eller jämställdhet, men kön är ett begrepp som tas upp frekvent. När det kommer till ämnets kursplan och historisk teori så ska eleverna ges möjlighet till att formulera frågor samt söka förklaringar utifrån förklaringsmodeller. Ämnesplanen för historia ger flera exempel på en mångfald av olika perspektiv, exempelvis social bakgrund och kön, där olika förklaringsmodeller kan prövas.⁷⁵ I kommentarmaterial diskuteras att en av de vanligaste användningarna av historia är för att skapa identiteter. Vi människors har inte en enda och oföränderlig identitet utan flera olika identiteter

⁶⁸ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpf94*, 1994, s. 4

⁶⁹ *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpf94*, 1994, 16

⁷⁰ *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, 2011, s. 5

⁷¹ *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, 2011, s. 10

⁷² *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, 2011, s. 11

⁷³ *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, 2011, s. 6

⁷⁴ *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, 2011, s. 5

⁷⁵ Skolverket, *Kommentarmaterial*, s. 2

som träder in beroende på situationen. Socioekonomisk status och kön är två av flera faktorer som påverkar vår identifikation.⁷⁶

Om blicken nu vänds mot historieämnet finns begreppet jämställdhet med i det centrala innehållet för Historia 1a1 samt för Historia 1b. I det centrala innehållet för kursen Historia 1a1 står det att industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen samt andra viktiga globala förändringsprocesser ska behandlas och inom detta ska exempelvis resursfördelning, ökat välstånd, mänskliga rättigheter och jämställdhet ingå. För ifrågavarande kurs förklaras det dessutom att undervisningen ska behandla historiskt källmaterial som speglar människors roll i samhället eller kvinnors och mäns försök att förändra sin egen eller andras situation, med hjälp av perspektiv som social bakgrund, kön och sexualitet.⁷⁷ Om synen på människors värde studeras utifrån flera olika perspektiv, exempelvis kön och sexualitet, kan olika mönster utvinnas.⁷⁸ För kursen Historia 1b är de centrala innehållen som berör jämställdhet och kvinnor ordagrant detsamma. Dock ska undervisningen inom kursen Historia 1b även behandla olika historiska föreställningar och förklaringar kring historiska förändringsprocesser, exempelvis synen på människors värde, på makt och på könsmonster.⁷⁹

⁷⁶ Skolverket, *Kommentarmaterial*, s. 5

⁷⁷ *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, 2011, s. 68

⁷⁸ Skolverket, *Kommentarmaterial*, s. 7

⁷⁹ *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, 2011, s. 73

5 RESULTAT

Följande kapitel presenterar studiens resultat och delas in i tre delar där de utvalda historieläroböckerna utgör varsin del. Varje del kommer även innefatta flera underrubriker för enkelhetens skull. De resultat som kommer presenteras nedan bygger på material från de tre historieläroböckerna som har granskats och sammanställs.

5.1 Historia för gymnasiet

Läroboken *Historia för gymnasiet* är den äldsta av de utvalda böckerna och publicerades 1972. Jämfört med de andra läroböckerna så har den betydligt färre sidor och är inte lika informationsrik. Därav ska det bli intressant att se på vilket sätt kvinnor lyfts fram och i vilken omfattning vilket resulterar att detta avsnitt blir betydligt kortare än de andra. Dessutom har det gjorts att i detta avsnitt redovisas fördelningen av bilder och personregister i slutet medan de andra avsnitten presenterar fördelningen av bilder efter varje epok.

5.1.1 Medeltid

Efter granskning av denna lärobok är det inte en överdrift i konstaterandet att det är männens historia som berättas. Ett exempel på detta framgår när Borg m.fl. presenterar de medeltida städerna och dess invånare. Till detta område presenteras en rad arbetsuppgifter där en fråga lyder följande: "Hur såg hantverkarens bostad ut? Bodde han där ensam med sin familj? Eller bodde han tillsammans med sina anställda, gesäller, lärlingar, drängar, pigor?"⁸⁰ Borg m.fl. uppmärksammar sedan kvinnor i mellanöstern och deras ställning under medeltiden men som fortfarande lever kvar i vår nutid. Det förklaras att:

Männen skall ansvara för kvinnorna, emedan Gud ju begåvat könen med olika företräden och emedan männen underhåller kvinnorna. En rättskaffens kvinna skall vara lydig, trogen och tystlåtet förtegen, på det att Gud måste beskydda henne. Kvinnans ställning i islamiska länder har varit – och är på många håll alltjämt – snävt kringskuren.⁸¹

Mer än så här rörande kvinnor under medeltiden framgår inte. Fokus läggs istället på korståg, tekniska framsteg, krig och erövringar.

⁸⁰ Borg, 1972, s. 29

⁸¹ Borg, 1972, s. 188

5.1.2 Tidigmodern tid

Kvinnors roll och levnadsstandard under den tidigmoderna tiden presenteras också i en liten utsträckning. Återigen läggs ett stort fokus på männen. Bland annat diskuterades det hur männen bodde utifrån vilken klass de tillhörde. Borg m.fl. konstaterar att köpmansgårdar blev likt ”parkeringsplats” eller viloplats för bönder och deras fruar.⁸² Utöver detta benämns Spinning Jenny⁸³ under tekniska framsteg i historien. Dessutom väljer Borg m.fl. att lyfta fram Katarina II, tillsammans med Peter den store, Alexander I, Josef Stalin och Nikita Chrusjtjov, till en arbetsuppgift där man ska svara på vad dessa härskare har betytt för utformningen av den ryska utrikespolitiken.⁸⁴ Det går med andra ord att argumentera för att kvinnor och deras historia minst sagt är marginaliserande och fungerar mer som ett komplement till männens historia.

5.1.3 Modern tid

Borg m.fl. förklarar bland annat att i Indien har missionen alltid värnat om de kastlösa, om kvinnor och kämpat för deras frigörelse. Rámabai var av mycket stor betydelse för kvinnors frigörelse och hennes slutsats var att: Summan av kvinnans religion kan nämnas i få ord: ”Att dyrka sin man och hoppas på frälsning genom honom. – Allting samverkar till att göra henne okunnig och vidskeplig.”⁸⁵

Borg m.fl. redogör för kvinnans roll i en överklass familj under 1900-talets början. Överklassfamiljer hade ofta jungfrur (tjänsteflickor) som utförde det mesta hemarbetet och barnen hade nästan alltid en särskild barnjungfru när de var små. Borg rundar av med att förklara: ”Frun själv kunde göra sin shoppingrund på något varuhus...”⁸⁶ Utöver detta benämner Borg m.fl. kortfattat allmän och lika rösträtt 1921⁸⁷ och dessutom en liten notis om Marie Curies upptäckter.⁸⁸

5.1.4 Bilder och personregister

I läroboken *Historia för gymnasiet* presenteras det i hela boken 98 bilder. För att få en övergripande syn på hur fördelningen ser ut presenteras bilderna nedan i form av en tabell.

⁸² Borg, 1972, s. 34

⁸³ Borg, 1972, s. 52

⁸⁴ Borg, 1972, s. 163

⁸⁵ Borg, 1972, s. 19

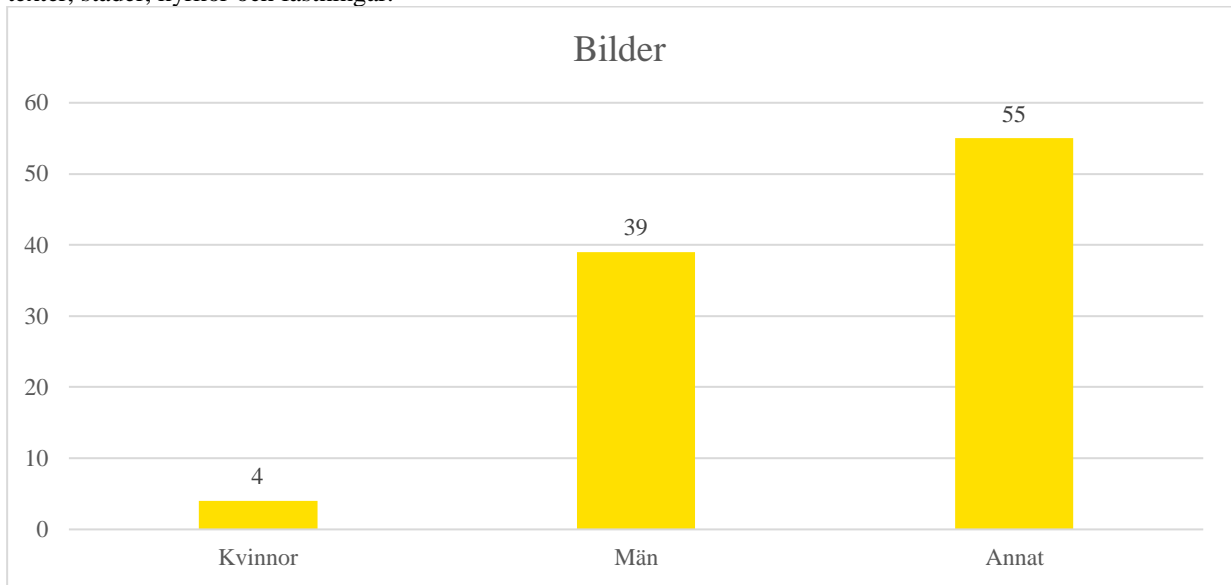
⁸⁶ Borg, 1972, s. 39

⁸⁷ Borg, 1972, s. 122

⁸⁸ Borg, 1972, s. 54

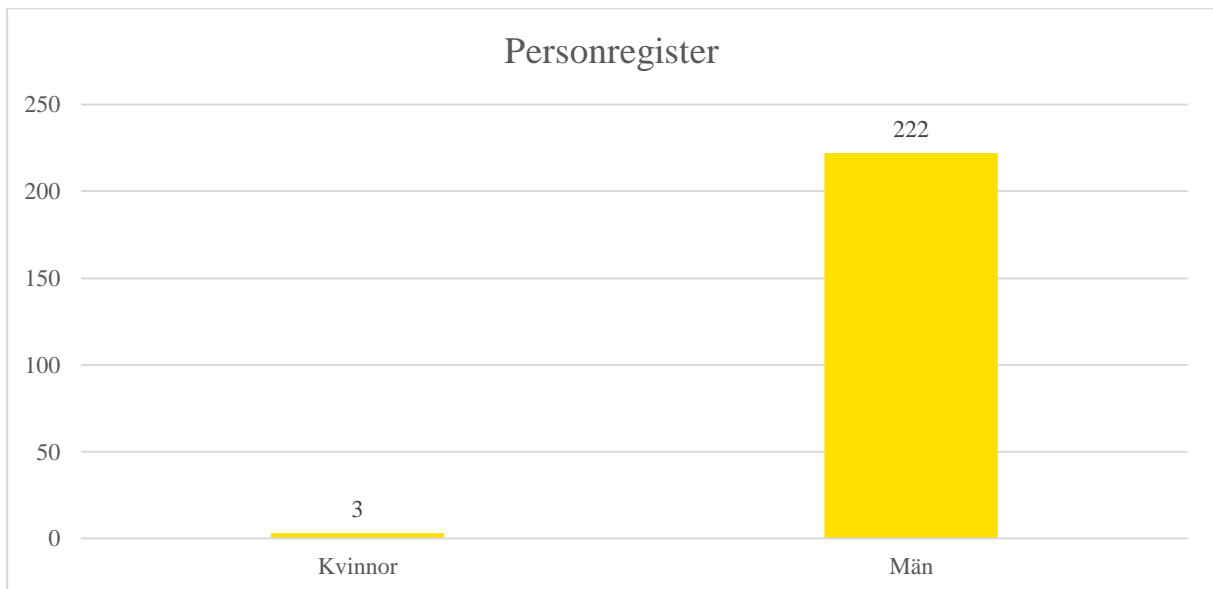

Tabell 1. Historia för gymnasiet. Fördelningen av bilder. Inom ”Annat” räknas bilder på exempelvis kartor, texter, städer, kyrkor och fästningar.

I lärobokens personregister så finns det 225 publicerade namn och fördelningen ser ut på följande vis:

Tabell 2. Historia för gymnasiet. Fördelningen av personregister.

Det ska poängteras att Curie finns med i lärobokens text men inte i personregistret. För att förtydliga så är inte Curie inräknad i tabellen. Utifrån ovanstående tabell ser man klart och tydligt en sned könsfördelning ifrågavarande lärobok. Om denna fördelning omvandlas till procentform så motsvarar kvinnorna för 1,3 procent av personregistret kontra männen som motsvarar 98,7 procent.

5.2 Historiens huvudlinjer

Historiens huvudlinjer är skriven av Per-Erik Brolin och är utgiven 1984.

5.2.1 Medeltid

I Historiens huvudlinjer från 1984 menar Brolin m.fl. att medeltiden börjar runt 400-talet, romarrikets fall, och avslutas runt 1400-talet.⁸⁹ En stor del av kapitlet ägnas främst åt riddare och ”den pansrade ryttaren”. Men hur var det att leva i ett medeltida samhälle som kvinna? Brolin m.fl. förklarar att kyskhet och trohet inom äktenskapet gällde endast kvinnan, det var viktigt att veta vem som var far till hennes barn. Vidare förklaras det att männen inte hade någon sexuell avhållsamhet, som ogift kunde mannen de leva ihop med tjänarinnor och som gift kunde han ha bihustrur.⁹⁰

Äktenskapet ingicks ungefär på samma sätt som när man i dagens samhälle skriver ett hyreskontrakt. Det var dessutom vanligt att äktenskap upplöstes om kvinnan inte fick några barn.⁹¹ Dock konstateras det att kvinnan som hustru hade en rad rättigheter. Hustrun härskade över förråd och visthusbodarna och var dessutom delägare i gården. Däremot var hustrun inte juridiskt myndig, med andra ord kunde hon inte föra sin egen talan i rätten, det fick hennes man, far eller broder göra. Det kan även konstateras att dottern inte hade någon arvsrätt, det var en stryka för en ätt att få många söner.⁹²

I vilken omfattning belyses kvinnor i lärobokens medeltidskapitel? Främst är det Heliga Birgitta som benämns men även drottning Margareta och Jungfru Marie. Brolin m.fl. redovisar för klosterorden som den heliga Birgitta instiftade. Det förklaras att: ”Birgittas stora skapelse, klostret i Vadstena, blev efter hennes död landets kanske viktigaste kulturcentrum”.⁹³ Till detta presenteras en tillhörande bild på heliga Birgitta. Drottning Margareta benämns i samband med Kalmarunionen, där drottning Margareta genom arv och val råkade bli härskare i alla de tre nordiska länderna.⁹⁴ Jungfru Marie tas upp i lärobokens underkapitel, *Musik och litteratur i kyrkans tjänst*, men mer som ett ”tillägg”. När det kommer till de bilder som presenteras i medeltidskapitlet så ser fördelningen ut på följande sätt:

⁸⁹ Brolin, 1984, s. 28

⁹⁰ Brolin, 1984, s. 39

⁹¹ Brolin, 1984, s. 39-40

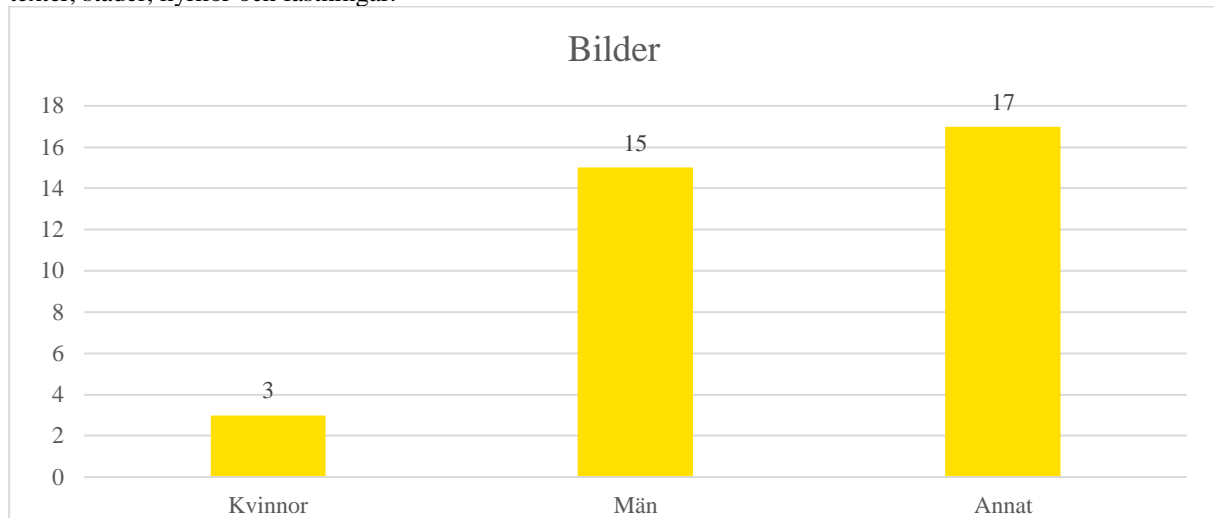
⁹² Brolin, 1984, s. 40

⁹³ Brolin, 1984, s. 44

⁹⁴ Brolin, 1984, s. 58

Tabell 3. Historiens huvudlinjer. Bilder för epoken medeltid. Inom ”Annat” räknas bilder på exempelvis kartor, texter, städer, kyrkor och fästningar.

5.2.2 Tidigmodern tid

Under den tidigmoderna tiden i denna lärobok presenteras inte en lika fyllig beskrivning av kvinnors levnadsstandard som det gjordes under medeltiden. Främst är det framträdande kvinnor som gjort avtryck i historien som tas upp. Bland annat tas Elisabeth I upp och beskrivs som en av Englands märkligaste regenter. Elisabeth I förstod att:

...vinna det engelska folkets förtroende. Hon blev därför den självklart enade symbolen i en farofylld tid. Genom sin uppfostran var hon väl insatt i statsangelägenheter, behärskade flera språk och ägde en omfattande lärdom. Å andra sidan var hon svag för smicker och höll sig med flera gunstlingar. Men hon lät aldrig någon man få ett avgörande inflytande över sig. Därför gifte hon sig aldrig. Hon föredrog att regera på egen hand.⁹⁵

Utöver Elisabeth I så lyfts Österrikes härskarinnna Maria Theresia fram, som kämpade med att få tillbaka förlorade landområden.⁹⁶ Dessutom väljer Brolin m.fl. att benämna Katarina II, kejsarinnna av Ryssland, och hon beskrivs som en stark kvinna som inget annat önskade än välgång för Ryssland.⁹⁷ När det kommer till svensk historia finns bara en kvinna presenterad och det är drottning Kristina. När kvinnor väl benämns under denna tidsperiod i ifrågavarande lärobok berör det oftast ämnet häxor. Det var ett för tidens folkliga religiositet med en stark fruktan för helvetet. Tron på häxor var under denna tid mycket utbredd. Brolin m.fl. redovisar för att det var närmare 300 kvinnor som dömdes vid särskilda processer till halshuggning eller

⁹⁵ Brolin, 1984, s. 105

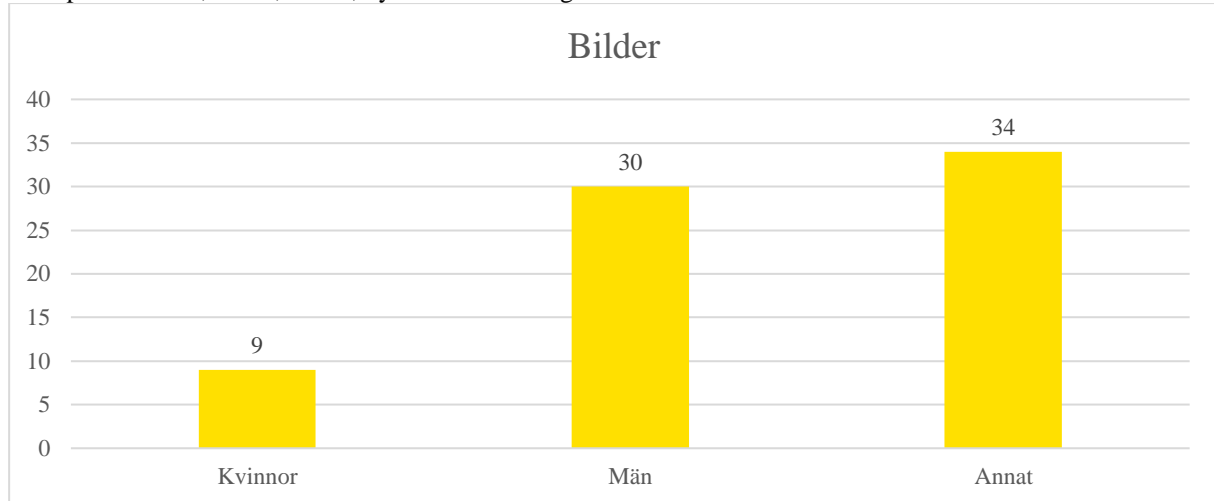
⁹⁶ Brolin, 1984, s. 113

⁹⁷ Brolin, 1984, s. 123

bränning på bål.⁹⁸ Hur ser då fördelningen ut av bilder presenterade under den tidigmoderna tiden?

Tabell 4. Historiens huvudlinjer. Bilder för epoken tidig moderna tiden. Inom ”Annat” räknas bilder på exempelvis kartor, texter, städer, kyrkor och fästningar.

5.2.3 Modern tid

I *Historiens huvudlinjer* och under den moderna tiden får kvinnor något större utrymme jämfört med de tidigare epokerna. Den moderna tiden börjar i och med industrialiseringen. Runt detta fenomen benämns kvinnor minst sagt marginellt. Bland annat belyses kvinnor rörande ”Spinning Jenny”, som var en revolutionerande uppfinning. Spinnerimaskinen fick namnet efter en dotter till James Hargreave.⁹⁹ I början av 1800-talet förklarar Brolin m.fl. att industrin i Storbritannien hade svårt att skaffa arbetare. Tre fjärdedelar av spinnerierna bestod utav kvinnor och barn, främst änkor.¹⁰⁰

Det som skiljer epokerna åt i denna lärobok är att kvinnor under den moderna tiden får en egen sida, närmare bestämt kvinnorörelsen som kämpade för politisk och ekonomisk jämställdhet. Under den stora utvandringen till Amerika, som tog fart på 1860-talet, flyttade fler män än kvinnor. De svenska industristäderna fick fler kvinnliga inflyttade än manliga och städerna fick ett växande överskott på kvinnor. Dessutom ökade antalet ogifta kvinnor samt att det kvinnliga trycket på arbetsmarknaden steg. Med andra ord tvingades manssamhället öppna yrken för kvinnor.¹⁰¹ Brolin m.fl. redogör för den äldre liberalismen där skolan var ett medel som

⁹⁸ Brolin, 1984, s. 132

⁹⁹ Brolin, 1984, s. 178

¹⁰⁰ Brolin, 1984, s. 204

¹⁰¹ Brolin, 1984, s. 208

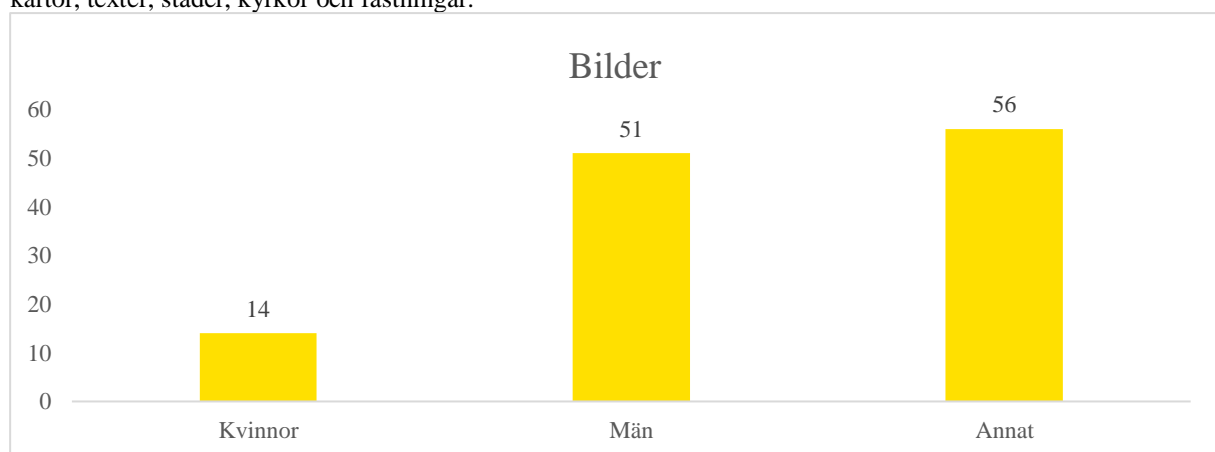

förespråkades och flickors rätt till samma utbildning som pojkar. Vidare belyser Brolin John Stuart Mill som yrkade på allmän rösträtt. Mill blev dessutom en av de första förespråkarna för kvinnans jämställdhet med mannen på alla områden inom samhället.¹⁰²

I Sveriges politik runt 1830 kämpade liberalerna för att få igenom lagreformer som skulle ge kvinnor större jämlikhet med mannen i både rättsligt och ekonomiskt avseende men även frihandel.¹⁰³ Kvinnor belyses även gällande demokratins genombrott i Norden. Liberalerna och socialdemokraterna bildade koalition och genomförde den fulla demokratin. Kvinnorna fick 1921 rösträtt i Sverige. Danmark var något tidigare där allmän rösträtt för kvinnor och män trädde i kraft 1915 och Norge var ännu tidigare.¹⁰⁴

Brolin m.fl. förklarar att formell jämställdhet mellan könen rådde i Norden sedan i början av 1900-talet men att den reella jämställdheten har varit svårare att genomföra.¹⁰⁵ I slutet av 1900-talet genomfördes många demonstrationer i Sverige för att öka jämlikheten i samhället. Många kvinnor hade lämnat hemmen och gått in i förvärvslivet, vilket resulterade i att jämställdhetsfrågan mellan könen nu blev mer aktuell.¹⁰⁶ Det är väldigt få framträdande kvinnor som nämns under den moderna tiden. Men bland annat så nämns Marie Curie med en tillhörande bild. Indira Ghandi benämns också. Hon kämpade för att bryta stormännens, godsägarnas och företagarnas makt och istället öka välståndet.¹⁰⁷ Nedan presenteras fördelningen av bilder som avser epoken modern tid.

Tabell 5. Historiens huvudlinjer. Bilder för epoken modern tid. Inom ”Annat” räknas bilder på exempelvis kartor, texter, städer, kyrkor och fästningar.

¹⁰² Brolin, 1984, s. 221-222

¹⁰³ Brolin, 1984, s. 231

¹⁰⁴ Brolin, 1984, s. 279

¹⁰⁵ Brolin, 1984, s. 340

¹⁰⁶ Brolin, 1984, s. 338

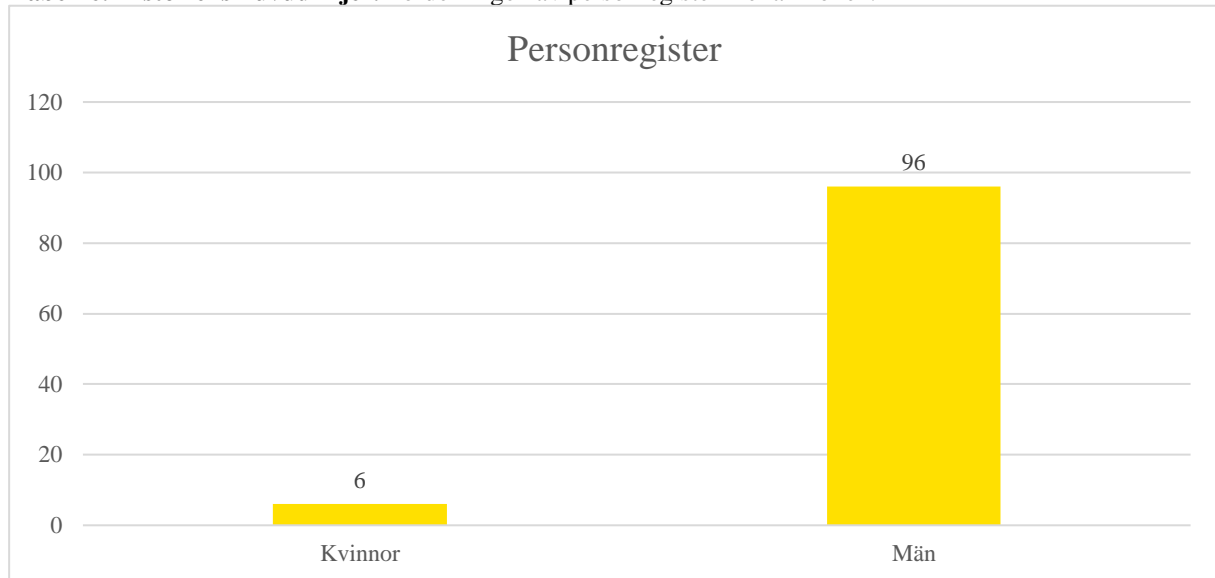
¹⁰⁷ Brolin, 1984, s. 329

5.2.4 Personregister

I läroboken *Historiens huvudlinjer* och dess personregister så finns det 102 namn presenterade. Fördelningen ser ut på följande sätt:

Tabell 6. Historiens huvudlinjer. Fördelningen av personregister mellan könen.

Procentuellt sätt ser fördelningen ut på följande vis: kvinnor 6% och män 94%.

5.3 Epos

Epos är den nyaste av studiens utvalda böcker och belyser kvinnor i större omfattning än de andra läroböckerna. Epos är skriven av bland annat Robert Sandberg och är utgiven 2000.

5.3.1 Medeltid

I *Epos*, 2000, nämns kvinnor i betydligt större omfattning jämfört med de tidigare böckerna. Utifrån de tre olika epokerna är det under medeltiden som kvinnor omnämns i mindre utsträckning. Sandberg m.fl. förklarar att under medeltiden var kyrkan männens värld. Mannen var skapad först och var därför kvinnan överlägsen. Guds straff var att kvinnan skulle föda med smärta och att mannen skulle härska över henne. Detta, enligt Sandberg m.fl., gav en ideologisk förklaring till kvinnans underordnade roll i samhället.¹⁰⁸ Kvinnor under medeltid hade sällan en erkänd rättslig ställning i samhället, men de hade oftast dubbelt ansvar för hemmet och barnen. Om en kvinna var ogift var det normalt att fadern eller brodern bestämde över henne

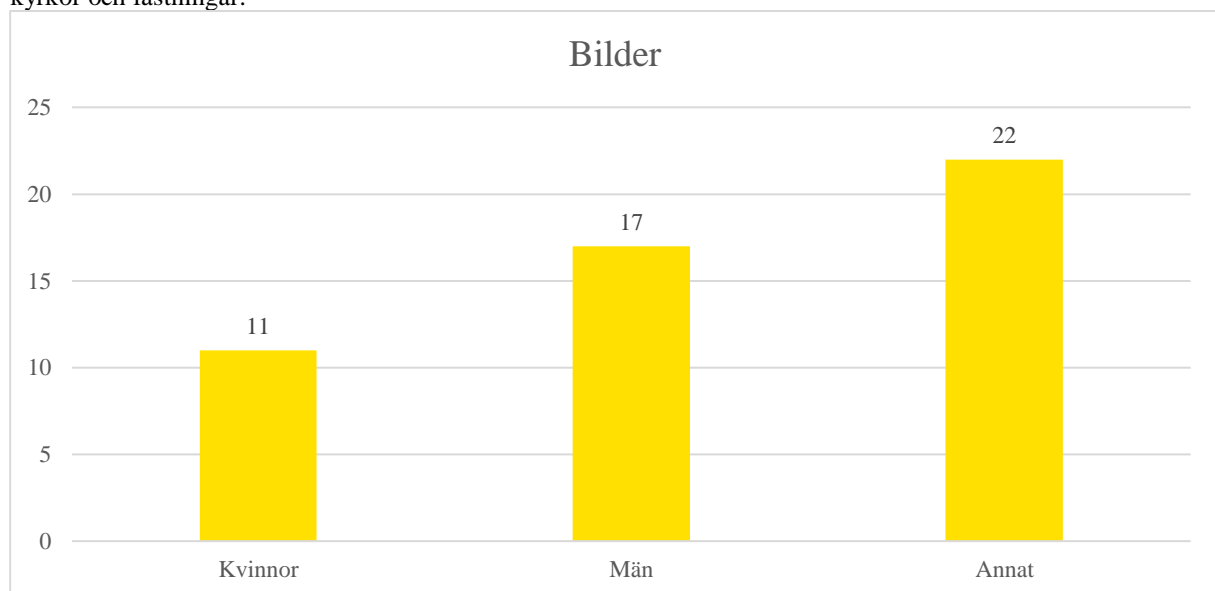
¹⁰⁸ Sandberg, 2000, s. 46

och var hon gift bestämde mannen över henne. Mannen hade dessutom rätt till att aga sin hustru så länge det inte ledde till bestående men.¹⁰⁹

Utöver detta väljer Sandberg m.fl. att presentera en rad viktiga kvinnor under medeltiden. Jeanne d'Arc presenteras och sammankopplas med kätteri och bålbränning. Till texten presenteras en tillhörande bild där Jeanne d'Arc binds fast på en påle.¹¹⁰ Dessutom ägnas en hel sida åt Heliga Birgitta, från 13 års ålder till hennes död. Heliga Birgitta var vital och hade starkt inflytande på sin framtid och Sandberg m.fl. menar på att hon nog är Sveriges mest kända person genom tiderna.¹¹¹ Förutom dessa två kvinnor benämns det också kort om drottning Margareta, Eleonora av Akvitanien samt Christine de Pisan. När det kommer till lärobokens medeltidskapitel och presentationen av epokens bilder ser fördelningen ut på följande sätt:

Tabell 7. Epos. Bilder för epoken medeltid. Inom "Annat" räknas bilder på exempelvis kartor, texter, städer, kyrkor och fästningar.

5.3.2 Tidigmodern tid

Inom den katolska kyrkan under den tidigmoderna tiden sågs mannen som kvinnans överhuvud och liksom Kristus som är kyrkans överhuvud och därav ska kvinnan underkasta sig mannen som kyrkan underkastar sig Kristus.¹¹² Under den tidigmoderna tiden fick Sveriges befolkning uppleva att kvinnorna fick ökat ansvar i och med att en stor andel av Sveriges män befann sig

¹⁰⁹ Sandberg, 2000, s. 47

¹¹⁰ Sandberg, 2000, s. 51

¹¹¹ Sandberg, 2000, s. 61

¹¹² Sandberg, 2000, s. 73

på andra sidan Östersjön. I och med krigen så resulterade det i att Sverige blev rikt på kvinnor och barn och det var kvinnorna som fick axla ansvaret över att produktionen hölls igång.¹¹³

Om blicken istället vänds mot kvinnors situation i Europa under den tidigmoderna tiden så förklarar Sandberg m.fl. att kvinnor fortfarande var marginaliserade i den rättsliga frågan även som gifta dock fick de högre status. Familjen ansågs vara en produktionsenhet där man och hustru delade lika på arbetsuppgifterna, men ur en juridisk mening var det oftast mannen som representerade familjen. I Frankrike och England kunde däremot kvinnor som inte var änkor bli mästare och skråmedlemmar vilket skiljer sig mot Tyskland och Norden där det enbart var änkor som var myndiga.¹¹⁴

När det kommer till utbildning och till de arbeten som krävde boklig utbildning då var kvinnorna i stort sätt utestängda från. Sandberg m.fl. poängterar att universiteten var i allra högsta grad stängda för kvinnor.¹¹⁵ De framträdande kvinnor som presenteras under denna epok är Katarina von Bora som sätts i kontext till den katolska kyrkan och Jungfru Maria som hade stort inflytande hos kvinnorna. Vidare benämns Elisabet 1 som en mäktig drottning och när det kommer till svensk historia så presenteras drottning Kristina. I *Epos* presenteras också Maritgen Jans som förlorade sina föräldrar tidigt. Det fanns inget arv, ingen jord att odla och hon ville inte ta ett uselt betalt kvinnoarbete. Hon letade sig ner till Amsterdam där hon tog av sina kvinnokläder och satta på sig manskläder. Maritgen hoppades på att få ta värvning men nekades, dock gick hon tillbaka till sitt gamla arbete men klädd som en man fick hon nu mer betalt och kunde senare avancera till förman.¹¹⁶ Under den tidigmoderna tiden, från medeltidens slut till franska revolutionens början, så ser fördelningen av epokens bilder ut på följande vis:

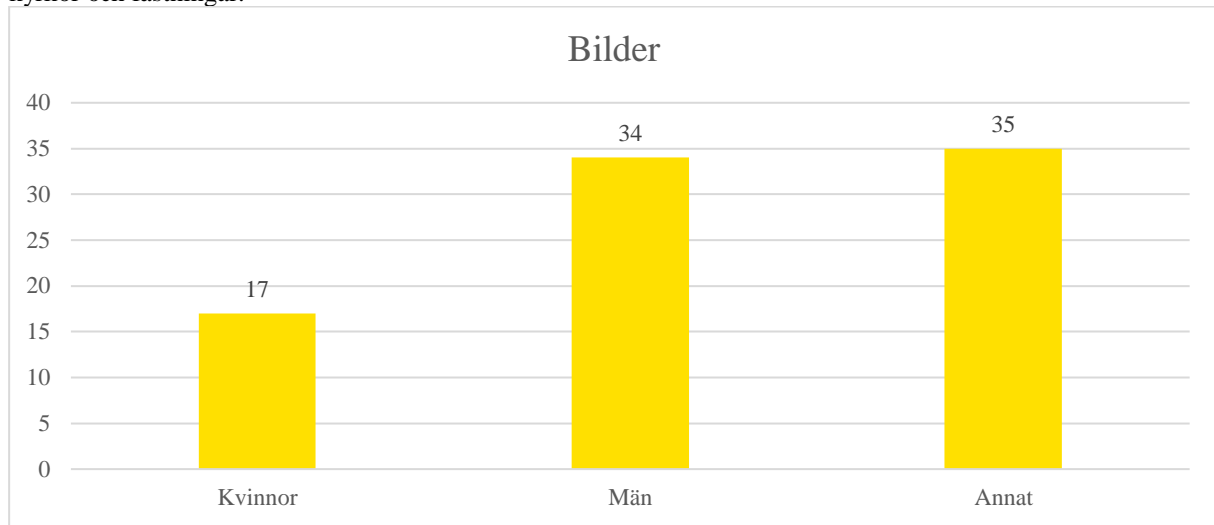
¹¹³ Sandberg, 2000, s. 99

¹¹⁴ Sandberg, 2000, s. 110-111

¹¹⁵ Sandberg, 2000, s. 112

¹¹⁶ Sandberg, 2000, s. 113

Tabell 8. Epos. Bilder för epoken tidigmodern tid. Inom "Annat" räknas bilder på exempelvis kartor, texter, städer, kyrkor och fästningar.

5.3.3 Modern tid

I *Epos* och under den moderna tiden lyfts kvinnor fram i riklig omfattning, betydligt mer gentemot tidigare epoker och de andra utvalda läroböckerna. Detta har resulterat i vissa begränsningar och det som presenteras nedan är det som är mest relevanta för ifrågavarande studie. I 1790-talets Frankrike så kännetecknas detta årtionde av framförallt kvinnokamp. Kvinnor deltog aktivt i den franska revolutionen för att få förbättrade positioner i samhället. Sandberg m.fl. refererar till författarinnan Marie Gouze som formulerade "förklaringen av kvinnans rättigheter". Denna förklaring bestod utav 17 punkter och den första löd: "Kvinnan föds fri och förblir jämställd med mannen vad avser alla rättigheter". Men förklaringen resulterade inte i något positivt, istället förblev kvinnor utan rösträtt och kvinnoklubbar skulle sedan komma att förbjudas.¹¹⁷

Under den industriella revolutionen växte industristäderna snabbt vilket genererade att fler kvinnor anställdes eftersom fabriksägarna ansåg det vara enklare att kontrollera kvinnor samt kunde ge dem mindre lön men få samma arbete utfört.¹¹⁸ Enligt Sandberg m.fl. var 1800-talet inte en lätt period att leva i om man var kvinna eftersom de nästintill var utestängda från de flesta försörjningsmöjligheter. Dessutom hade de inte många rättigheter och var väldigt begränsade, dock förespråkade John Stuart Mill om att göra livet bättre för kvinnor. Mill menade nämligen på att: "All lagstiftning som begränsade kvinnornas rättigheter i förhållande till männen borde avskaffas".¹¹⁹ För att visa vilken syn vissa individer kunde ha på kvinnor och

¹¹⁷ Sandberg, 2000, s. 144-145

¹¹⁸ Sandberg, 2000, s. 172

¹¹⁹ Sandberg, 2000, s. 175

yngre tjejer under 1800-talet presenteras ett citat hämtat från *Epos*: ”En dotter bör bara vara ute i offentligheten tre gånger i sitt liv: när hon döps, när hon gifter sig och när hon begravs”.¹²⁰

Under 1800-talet var kvinnan i Europa minst sagt underställd och beroende av män och de hade inte några medborgerliga rättigheter. Kvinnor var utöver detta utestängda från nästan all utbildning, fick inte gå i läroverk, studera vid universitet eller ha ett självständigt yrke. Medelklassens ideal yrkade på att kvinnor enbart skulle vara dekorationer i hemmet.¹²¹ Vidare påvisar Sandberg m.fl. att det var kvinnans fader som bestämde valet av äktenskapspartner och därav argumenterar Sandberg att kvinnor nära nog blev bytesvaror. I samband med detta passar Sandberg på att belysa Emily Davies som var prästdotter och kvinnoaktivist som uttalade sig på följande vis: ”Att gifta sig är inte bättre än att bli slav”.¹²²

När läroboken förflyttar läsaren över Atlanten till Amerika benämns Lydia Maria Child i *Epos*. Child var en av de första förkämparna för kvinnlig rösträtt. Samtidigt som de kämpade för sin egen rösträtt så tog de även upp kampen mot slaveriet. Kvinnorna fick stora framgångar i kampen för slaverna men på bekostnad av den kvinnliga rösträtten. Slaveriet avskaffades och svarta män fick rösträtt 1867, långt före de vita amerikanska kvinnorna.¹²³ I början av 1900-talet kämpade fortfarande många kvinnor för rösträtt. Sandberg m.fl. belyser *Suffragetterna*, en rörelse för kvinnlig rösträtt. Medlemmar i denna rörelse kedjade frivilligt fast sig på offentliga platser för att dra till sig uppmärksamheten. Deras demonstrationer eskalerade så pass att en medlem kastade sig framför en kapplöpningshäst och avled och där hennes begravning blev en stor demonstration för kvinnornas rösträtt.¹²⁴ Kvinnlig rösträtt infördes sedan 1918 i Storbritannien men det var inte tack vare demonstrationerna utan som ett tack till alla de kvinnor som arbetade i de brittiska vapenindustrierna.¹²⁵ Kvinnorna i Finland fick rösträtt 1906 tack vare att kvinnorna modigt bidragit till självständighetskampen, något liknande gällde även för Norge där kvinnorna fick rösträtt 1913. Direkt vid första världskrigets slut infördes allmän rösträtt i USA, Storbritannien och Tyskland. I Sverige infördes lika och allmän rösträtt 1921.¹²⁶

I och med införandet av allmän rösträtt i Sverige ansågs det som en nödvändighet att stärka kvinnors medborgerliga rättigheter. 1923 kom det en lag som gav kvinnor tillträde till nästan

¹²⁰ Sandberg, 2000, s. 176

¹²¹ Sandberg, 2000, s. 178

¹²² Sandberg, 2000, s. 179

¹²³ Sandberg, 2000, s. 191

¹²⁴ Sandberg, 2000, s. 230

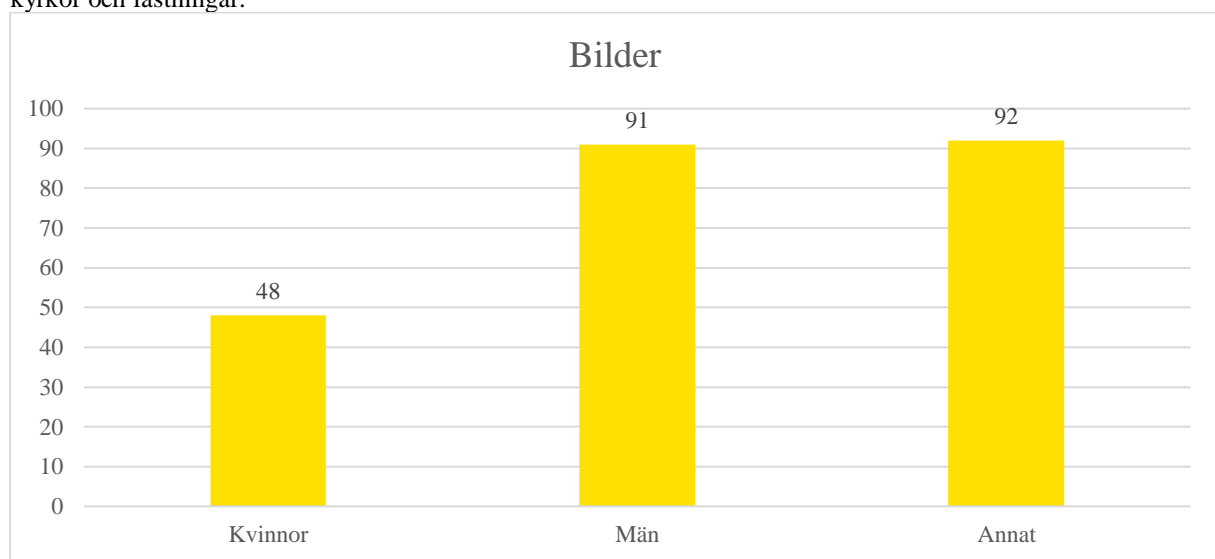
¹²⁵ Sandberg, 2000, s. 250

¹²⁶ Sandberg, 2000, s. 257-258

alla högre statliga befattningar. 1927 öppnades också nya utbildningsmöjligheter för flickor.¹²⁷ Avslutningsvis väljer Sandberg m.fl. bland annat att belysa kvinnorna under andra världskriget. Kvinnorna tog, precis som under första världskriget, över många arbeten, speciellt inom krigsindustrin. Dessutom medförde kriget större jämlikhet i arbeten men inte i lönefrågan.¹²⁸ Relevant för denna studie väljer Sandgren m.fl. att poängtera att under 1960-talet gick alltfler kvinnor ut på arbetsmarknaden och år 1961 beslutades det att kvinnor och män ska ha samma arbetsuppgifter och därför lika lön.¹²⁹ När det kommer till de bilder som presenteras för denna epok ser fördelningen ut så här:

Tabell 9. Epos. Bilder för epoken modern tid. Inom ”Annat” räknas bilder på exempelvis kartor, texter, städer, kyrkor och fästningar.

5.3.4 Personregister

Beträffande personregistret i läroboken *Epos* presenteras det 322 namn. Det presenteras med andra ord ca 100 namn fler jämfört med läroboken *Historia för gymnasiet* och ca 200 namn fler gentemot läroboken *Historiens huvudlinjer*. Nedan följer fördelningen av personregistret.

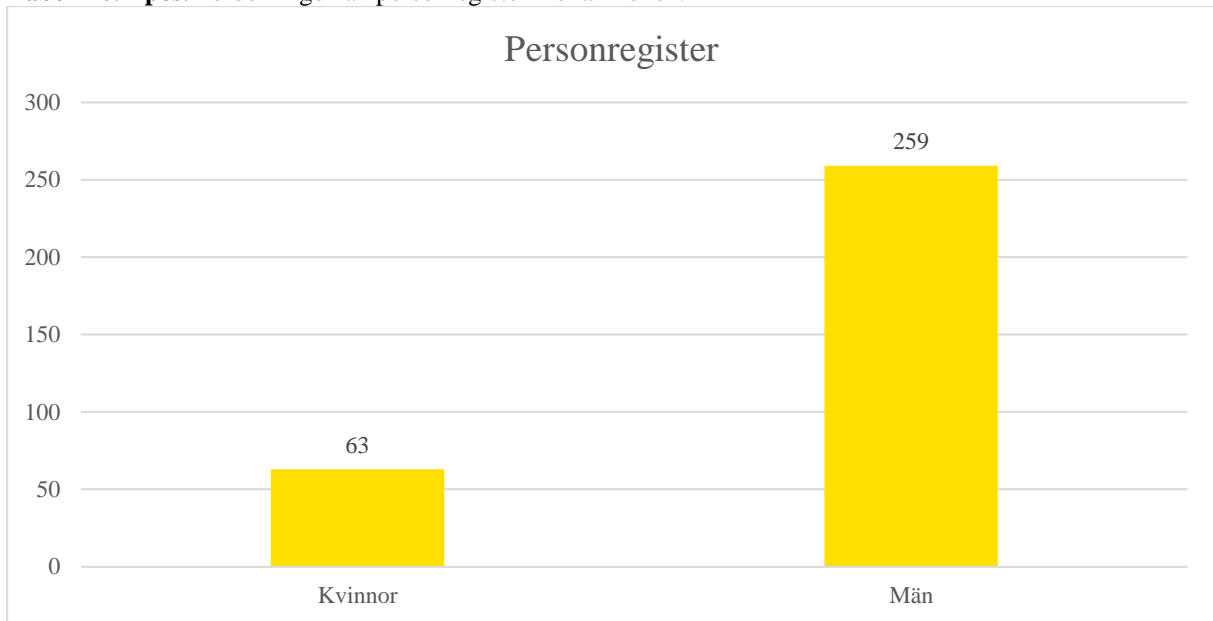
¹²⁷ Sandberg, 2000, s. 272

¹²⁸ Sandberg, 2000, s. 281

¹²⁹ Sandberg, 2000, s. 175

Tabell 10. Epos. Fördelningen av personregister mellan könen.

Här kan det konstateras att allt fler kvinnor fått plats i Epos personregister jämfört med de tidigare undersökta läroböckerna, men hur ser fördelningen ut i procentform? Kvinnor, 63 stycken, motsvarar 19,6 procent av personregistret och män, 259 stycken, motsvarar 80,4 procent av alla presenterade namn.

6 ANALYS

Följande kapitel avser att analysera studiens resultat utifrån det material som använts samt mot uppsatsens teori. Kapitlet delas in i fyra delar där studiens frågeställningar utgör varsin underrubrik för enkelhetens skull.

6.1 I vilken omfattning belyses kvinnor i jämförelse med män i läroböckerna?

Som påvisats i resultatkapitlet och de olika tabellerna så belyses kvinnor i betydligt mindre omfattning jämfört med män. Främst ser man detta genom att studera tabellerna för historieläroböckerna *Historia för gymnasiet* och *Historiens huvudlinjer* där kvinnor tydligt marginaliseras och man istället förespråkar män och deras historia. Även i själva texten för ifrågavarande läroböcker benämns kvinnor minst sagt sällan jämfört med män och det går i många fall att argumentera för att kvinnornas historia nästintill är osynlig. Om man applicerar Hirdmans teori och formel A- icke A skapar det en förståelse till varför kvinnor är så pass underordnade männen i läroböcker. A representeras av mannen och icke A av kvinnan. Mannen ses här som den närvarande, den som man ville förespråka och vill lära ut medan kvinnan ses som osynlig eller som Hirdman säger, bortglömd.

Kvinnor ges aldrig något eget kapitel i någon utav de utvalda böckerna. I bästa fall delges kvinnor ett underkapitel men främst benämns kvinnor och deras historia vid sidan av männens historia. Denna studie kommer fram till liknande svar som Ohlanders undersökning i *Kvinnor män och jämställdhet i läromedel i historia*. Ohlander kunde, likt i denna studie, påvisa att kvinnors historia minst sagt är minimal och att när kvinnor väl presenteras så görs det ofta som inskott i texten.

Utifrån de tre utvalda läroböckerna är *Epos* den mest jämställda även om den fortfarande är långt ifrån helt jämställd mellan könen. Dock är det inte förvånande att *Epos* är mest jämställd eftersom att Ann-Sofie Ohlander är medförfattare till denna lärobok. Som tidigare benämnts påvisar Långström att innehållet i läroböcker är tätt sammankopplat med hur samhället såg ut vid den tidpunkt lärobokens skrevs. Som det påvisades i uppsatsens bakgrundskapitel var 1970 och 80-talet betydligt mindre jämställt än vad det var under 2000-talet och idag. Vilket resulterar i att de utvalda läroböckerna från 1970 och -80 tal belyser kvinnor i betydligt mindre grad än med läroboken *Epos*. Långström påvisade också att den största faktorn till att det råder en ojämställdhet mellan könen i läroböcker är på grund av att det oftast är män som skriver

läroböcker för ämnet historia. I *Epos* är Ohlander medförfattare vilket direkt har genererat i en mer jämställd lärobok jämfört med de tidigare.

Om en jämförelse mellan läroboken *Historia för gymnasiet* och *Epos* görs ser jag tydligt hur samhället går mot en mer jämställd läromedelsvärld även om det är en bra bit kvar. I *Historia för gymnasiets* personregister lyfts tre kvinnor utav 225 publicerade namn, jämfört med i *Epos* personregister där 63 kvinnor nämns utav 322 namn. Detta motsvarar en ökning av 18,2 procentenheter. Utifrån detta har jag som blivande lärare, tillsammans med framtida kollegor, en vital uppgift framför oss. Det måste ske en ökande omfattning av kvinnor i den framtida undervisningen. Genom att integrera ett genusperspektiv i vår undervisning resulterar det i synliggörandet av maktrelationer mellan könen. En genusintegrerad undervisning leder dessutom till ett mer jämställt samhälle där kvinnor och män tillsammans utgör vad-frågan i innehållet. Detta bör, enligt Långström, leda till att kvinnor känner en samhörighet i historieundervisningen och att deras motivering stärks.

6.2 Hur ser samspelet ut mellan kvinnor och män i läroböckerna?

I alla tre utvalda läroböcker för denna studie vill jag argumentera för att det är männens historia som delges och att kvinnor ses som ett komplement till detta. På flera ställen i studiens resultatkapitel kan man se att när kvinnor väl nämns sätts de ofta i kontext till männen. Framförallt kan man se detta när läroböckerna diskuterar ordningen och maktrelationerna i samhället utifrån kyrkans synvinkel. I nästintill alla fall beskrivs männen som de representativa för samhället och där kvinnor är underordnade männen. Detta kan man även se i läroböckernas bilder, där kvinnor presenteras i minimal utsträckning jämfört med män. När bilder på en eller flera kvinnor presenteras är det ofta i kontext till hemmen och familj. Det presenteras förvisso bilder på kvinnliga regenter men det är inte så konstigt då drottningar betraktades som män eftersom kvinnor inte kunde regera. När denna beskrivning ges av de olika författarna av läroböckerna får jag känslan att de anser att detta synsätt är fel och vill göra förändringar, men om man granskar läroböckernas struktur så ser man klart och tydligt att det är männens historia som berättas och kvinnor belyses i korta avsnitt i boken och ofta i en ruta i ett hörn. Överlag vill jag påstå att det inte är ett bra samspel mellan könen i läroböckerna, dock finns det undantag som exempelvis när författarna redogör för familjeförhållanden. Här lyckas man ofta presentera de olika könen synvinklar samt sammanstråla dem för att ge läsaren en djupare helhetsförståelse.

Varför förespråkas mannens historia istället för ett samspel mellan könen? Om man utgår från Hirdmans formel A-a är det inte förvånande att historien blir ensidig. Som nämnts tidigare ses kvinnan i formeln A-a som den lilla mannen och mannen som stor, stark och bör därav förespråkas. Hirdmans tredje formel A-B kan också hjälpa till för att förklara varför det är en så pass sned könsfördelning i läroböcker för ämnet historia. Denna formel jämför de båda könen där mannen kännetecknas av form och kvinnan som formlös. Hirdman presenterade även vad som kännetecknade manligt och kvinnligt där mannen ses som bland annat liv, ljus och kraft och kvinnan som död, mörker och svaghet. Om man ser könen utifrån detta perspektiv så är det inte förvånande att kvinnor blir marginaliserade i historieläroböcker.

I min mening är dessa synsätt absurda och minst sagt respektlösa. Kvinnor och män är och bör betraktas och benämnas som jämställda. Kvinnor och män bör ha samma arbetsuppgifter, lika löner, respekteras likvärdigt och därav benämnas i likartad omfattning i våra läroböcker. I resultatkapitlet redogjordes det för Mill och hans arbete för att öka kvinnors rättigheter i samhället. Om kvinnor och män inte har lika rättigheter eller ses som jämställda hur uppnås då ett socialt hållbart samhälle? eller uppnås jämställdhet på våra arbetsplatser och i skolan? Det är nämligen vårt ansvar som blivande lärare att öka inkluderandet av kvinnor i vår undervisning annars riskeras inte bara en förfalskning av historien utan en större segregering mellan könen där män får ta mer plats i samhället.

6.3 Hur väl överensstämmer historieläroböckerna med läroplanerna?

I samtliga läroplaner, Lgy70, Lpf94 och Gy11, står det tydligt att skolan bör verka för jämställdhet mellan kvinnor och män men att läroplanerna belyser jämställdhetsarbetet i olika omfattningar. I uppsatsens bakgrundskapitel redovisades det för läroplanernas arbete för att öka jämställdheten. I Lgy70 omnämns jämställdhet endast två gånger i läroplanen jämfört med Lpf94 och Gy11 där begreppet jämställdhet används mer frekvent och mer ingående. Detta kan också ses klart och tydligt i resultatkapitlet där de utvalda läroböckerna presenteras. *Historia för gymnasiet*, som svarar under Lgy70 är den lärobok som belyser kvinnor minst. Därefter presenteras *Historiens huvudlinjer* som svarar under 1994 års läroplan där den kvinnliga representationen har ökat. *Epos* är den sista läroboken som granskats som också svarar under Lpf94 men där det kommit nyare upplagor som svarar under Gy11. Här ses en ytterligare ökning av kvinnors deltagande jämfört med tidigare läroplaner, vilket dels är ett resultat av ett ökat jämställdhetsarbete i läroplanen men även för att det är en kvinna som är medförfattare för denna lärobok.

Dock vill jag argumentera för att svaret på om läroböckerna stämmer överens med läroplanerna är nej. Visst, i Lgy70 omnämns begreppet jämställdhet minimalt och därav är det inte förvånande att kvinnors representation är så låg och som det redovisats för har det skett en markant ökning av jämställdhetsarbetet i läroplanerna Lpf94 och Gy11 vilket också visar sig i läroböckerna, främst i *Epos* där kvinnor omnämns väldigt frekvent. Det står nämligen klart och tydligt i samtliga läroplaner att skolan bör verka för ökad jämställdhet och social rättvisa. I läroplanerna förklaras också alla människors lika värde och förespråkar jämställdhet mellan kvinnor och män. Det redogörs även för att undervisningen till innehåll och upplägg ska kännetecknas av ett jämställdhetsperspektiv, men trots allt detta så är läroböcker inom historieämnet inte jämställda och det är inte jämlikt mellan könen. Införandet av läroplanen Lgy70 hade som uppgift att bryta traditionella könsmonster och öka jämställdheten men efter snart 50 år som kännetecknats av införandet av diverse reformer, nya läroplaner och kvinnorörelser, så kännetecknas det svenska samhället fortfarande av vinklade och ensidiga könsfördelningar i skolan och läroböcker.

7 SAMMANFATTNING

Syftet med ifrågavarande studie var att undersöka hur och i vilken utsträckning som kvinnor tas upp i läroböckerna, *Historia för gymnasiet, Historiens huvudlinjer och Epos*, från 1970 till och med 2011. Denna uppsats är intimt sammankopplad med ett genusperspektiv och där teoretiska formler, hämtade från Hirdmans bok *Genus – om det stabila föränderliga former*, är grundpelaren för denna studie. De utvalda läroböckerna har granskats separat men även jämförts med varandra för att kunna urskilja likheter och skillnader i struktur och innehåll. Dessutom har läroböckerna sedan jämförts med de tre läroplanerna som upprättats mellan 1970 till 2011 för att kunna svara på studiens övergripande fråga, *Hur väl överensstämmer läroböckerna med läroplanerna?*

Med hjälp av uppsatsens bifrågor och Hirdmans formler kunde det konstateras att kvinnors historia minst sagt är marginaliserad. Utifrån Hirdmans ena formel, A-B, är detta inte så förvånande då kvinnor och män bör hållas isär och att det är mannen som framställs som normen och därav ska kvinnor underordna sig mannen. Det kunde även konstateras att kvinnors representation är högre under den moderna tiden jämfört med medeltiden i alla undersökta läroböcker. Efter granskning av läroböckerna kunde man även se att representationen av kvinnor ökade i de mer moderna läroböckerna, vilket är ett tydligt resultat på att jämställdhetsarbetet i läroplanerna ständigt har förbättrats.

Våra läroböcker har blivit mer jämställda jämfört med 50 år tillbaka. Även den nuvarande läroplanen, Gy11, har blivit mer jämställdsinriktad jämfört med Lgy70 och Lpf94, men det är fortfarande en bra bit kvar innan total jämställdhet uppnås i de svenska läroböckerna. Det är ett arbete som blivande lärare kommer utmanas av, ett arbete som kräver hårt jobb men som i slutändan känns inspirerande då det kommer generera i en bättre och mer rättvis skolvärld.

8 REFERENSER

Historieläroböcker

Borg, Ivan & Nordell, Erik, *Historia för gymnasiet. Årskurs 3, Hum-Sh*, Läromedelsförlagen, Stockholm, 1972

Brolin, Per-Erik, Holmberg, Åke & Dannert, Leif, *Historiens huvudlinjer: historia för gymnasieskolan. 3, ENT. Grundbok med studieuppgifter*, 1. uppl., Almqvist & Wiksell läromedel, Stockholm, 1984

Sandberg, Robert (red.), *Epos: historia: för gymnasieskolans kurs A*, 1. uppl., Almqvist & Wiksell, Stockholm, 2000

Elektroniska källor

Feministiskt Initiativ, <https://feministisktinitiativ.se/politik/>, 2018

Folkhälsomyndigheten, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>, 2018

Globala målen, <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-5-jamstalldhet/>, 2018

Nationella sekretariatet för genusforskning, <https://www.genus.se/ord/genus/>, 2016

Regeringskansliet, <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetspolitikens-mal/>, 2018

Regeringskansliet, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/08/skarpare-sanktioner-mot-diskriminering-och-trakasserier/>, 2018

Regeringskansliet, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/>, 2018

Skolverket, *Kommentarmaterial*, Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011, Skolverket, Stockholm, 2011

https://www.skolverket.se/download/18.6011fe501629fd150a2892b/1530187210036/Kommentarmaterial_gymnasieskolan_historia.pdf.

Statistiska centralbyrån (SCB),

https://www.scb.se/contentassets/528dd6d093b64a38895735f333a89a8a/le0201_2017b18_br_x10br1801.pdf, 2018

Litteratur

Ammert, Niklas, Rosén, Ulla & Svensson, Jonas (red.), *Blickar: kulturvetenskapliga perspektiv på utbildning*, Linnaeus University Press, Växjö, 2014

Berge, Britt-Marie & Widding, Göran (2006). *En granskning av hur kön framställs i ett urval av läroböcker*. Underlagsrapport till Skolverkets rapport ”I enlighet med skolans värdegrund?”. Stockholm: Skolverket.

- Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Malmö, 2011
- Carlsson Wetterberg, Christina & Jansdotter, Anna (red.), *Genushistoria: en historiografisk exposé*, Studentlitteratur, Lund, 2004
- Cornell, Jan, Carlsson, Sten, Rosén, Jerker & Grenholm, Gunvor (red.), *Den svenska historien. 15, Våra dagars Sverige*, Bonnier lexikon, Stockholm, 1992
- Florén, Anders & Ågren, Henrik, *Historiska undersökningar: grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, 2., [uppdaterade] uppl., Lund, 2006
- Gothlin, Eva, *Kön eller genus?*, Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborg, 1999
- Hedenborg, Susanna & Kvarnström, Lars (red.), *Det svenska samhället 1720-2014: böndernas och arbetarnas tid*, 5., [rev. och uppdaterade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2015
- Hirdman, Yvonne, *Genus: om det stabila föränderliga former*, 2., [rev.] uppl., Malmö, 2003
- Isaksson, Emma, *Kvinnokamp: synen på underordning och motstånd i den nya kvinnorörelsen*, Atlas, Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2007, Stockholm, 2007
- Klepke, Birgita (red.), *Jämställd planering: att synliggöra ojämställdheten*, Svenska kommunförb., Stockholm, 2000
- Linde, Göran. *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur, 2009.
- Långström, Sture, *Författarröst och lärobokstradition: en historiedidaktisk studie = The textbook tradition and the voice of the author : a study in history and didactics*, Univ., Diss. Umeå : Umeå universitet, 1997, Umeå, 1997
- Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, Skolverket, Stockholm, 2011
- Läroplan för gymnasieskolan: Lgy 70*, LiberUtbildningsförl., Stockholm, 1975.
- Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpf 94*, Utbildningsdep., Stockholm, 1994.
- Ohlander, Ann-Sofie, *Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia: en granskning på uppdrag av Delegationen för jämställdhet i skolan*, Fritze, Stockholm, 2010
- Sjöstedt, Lise (red.), *Kvinnornas historia den osynliga historien*, TPB, Enskede, 2008
- Slettemo, Johan, *Genusperspektiv i svenska skolans läromedel: En granskning av fördelningen av män och kvinnor i läroböcker i ämnet historia*, Linnéuniversitetet, 2016
- Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, Lund, 1994

Svensson, Anton, *Integrering eller tillägg: En kvalitativ studie om inkludering av jämställdhetsperspektiv i historieundervisning på gymnasiet*, Linnéuniversitetet, 2015

Tid för vardagsliv: kvinnors och mäns tidsanvändning 1990/91 och 2000/01 = [Time for everyday life : women's and men's time use 1990/91 and 2000/01], Statistiska centralbyrån (SCB), Stockholm, 2003

<http://www.scb.se/statistik/LE/LE0103/2003M00/LE99SA0301.pdf>

Tosh, John, *Historisk teori och metod*, 3. uppl., Lund, 2011

Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*, 4., [omarb.] uppl., Lund, 2010

Östberg, Kjell & Andersson, Jenny, *Sveriges historia. [rekordåren, ett socialdemokratiskt århundrade, vänstervind och högergång, miljö och kärnkraft, kriserna, det mångkulturella Sverige, världens mest jämställda land, den nya individualismen, neutralitetspolitikens fall, maktskifte och systemskifte, från kanal 1 till Internet] 1965-2012*, Norstedt, Stockholm, 2011

